

ZINA İŞLEYEN BİR ŞAHISLA YAPILACAK NİKAH AKDİNE FİKHÎ BİR BAKIŞ

Yrd. Doç. Dr. Sabri ERTURHAN*

The Marriage Contract Acted With A Person Committing Adultery From The Point of Fiqh

Adultery is both a heavy crime in the basic sources of the Islamic Law and is considered a great sin and so it is severely prohibited. In addition, it is in the third verse of surah Nûr that nobody won't act a marriage contract with a man or woman who commits adultery. Thus a muslim individual with the religious sensitivity who considers himself/herself bound with the texts of the Qur'an and hadith will get away from adultery and show the same great care when getting married and will do his/her best to form a family far from the indication of adultery.

In this article the subject of which is about whether a marriage contract acted with a person who committed adultery is valid from the angle of fiqh will be taken up and submitted with different dimensions and approaches.

GİRİŞ

Kısaca bir erkekle bir kadının nikah dışı kurduğu cinsel ilişki olarak tanımlayabileceğimiz zina fiili İslâm hukukunun temel kaynakları Kur'an ve sünnette şiddetle yasaklanmış ve hem karşılığında ağır ceza tertip edilen suçlardan¹ hem de büyük günahlardan sayılmış², öyle ki bir hadis *zina işleyen bir şahsın, bu fiili, olgun bir*

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi s_erturhan@hotmail.com

¹ Bekar ve hür bir kişinin zina cezası olarak yüz kırbaç vurulması öngörülmektedir. Bkz. Nûr, 24/2. İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, IV/1721; Ebû Ya'lâ, *el-Ahkâmü's-sultâniyye*, s. 263; Kâsânî, *Bedâ'î*, VII/39; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, V/247; İbn Nüceym, *el-Bahru'r-râik*, V/4; Üdeh, (1954), *et-Teşrîhu'l-cinâi'l-İslâmî*, II/377 vd; Behnesî, *el-Ukûbe*, s. 83-97; Schacht-Demir, "Zinâ", İA, XIII/571-574; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 107 vd; Bardakoğlu, "Zina", *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, IV/586-588. Evli erkek ve kadınlar bakımından öngörülen zina cezası ise, "recm (lapidation)"dir. Bkz. Farklı ifadelerle bu konudaki hadisler için bkz. Buhari, *Diyât*, 6, VIII/38; Müslim, *Kasâme*, 25, 26, II/28-29; Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 1, IV/522-523; Tirmizî, *Hudûd*, 15, IV/49; Nesâî, *Tahrîm*, 5, 11, 14, VII/90-91, 102, 103; Dârimî, *Siyer*, 11, II/536; Ahmed b. Hanbel, I/61, 62, 65...; Zeylei, *Nasbu'r-râye*, IV/109. Recm ile ilgili etraflı bilgi için bkz. Yusuf Ziya Keskin, *Recm Cezası-Ayet ve Hadis Tahlilleri*., Beyan Yayınları, İstanbul, 2001.

² Zinanın büyük bir günah olduğunu ifade eden ayet meallerinden biri şöyledir: "Zinaya yaklaşmayın. Zira

*müslüman kimliğiyle işlemiş olamayacağına*³ vurgu yapmıştır. Ayrıca zina bütün semavî dinler tarafından da yasaklanmıştır.⁴ Bazı toplum ve kanunlarda suç olmanın çıkarılmış ve cinsel özgürlük propagandasıyla yaygınlaşma eğilimi göstermiş olsa bile müslüman bir birey bakımından zina her zaman bir günah ve suç olmaya devam edecektir. Kamil bir mü'min olmayı gaye edinen ve bu sebeple de dinî hassasiyeti haiz bir müslüman zinanın her türünden kaçınma gayreti ve duyarlılığı içerisinde bulunacaktır. Aynı hassasiyeti evlilik hayatına adım atarken de gösterecektir.

Bu makale ilgili ayet çerçevesinde zina suçu işleyen bir erkek veya kadınla yapılacak nikah akdinin ya da bunların evliliğinin hükmü konusundaki tartışmaları ele almaya çalışacaktır.

A-Tarihi Arka Plan

Erkek olsun, kadın olsun zina irtikâp eden kişilerce gerçekleştirilecek bir nikah akdinin geçerli olup olmayacağı yönündeki tartışmalar "*Zina eden erkek, zinâ eden veya müşrik olan bir kadından başkası ile evlenemez; zinâ eden kadınla da ancak zinâ eden veya müşrik olan erkek evlenebilir. Bu mü'minlere haram kılınmıştır*"⁵ meâlindeki ayet etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu ayet zina suçu işlemiş olanların nikah akdinin hükmü konusunda görüş ayrılığı bulunan alimlerin farklı yorumladıkları ayettir. Az sonra serdedileceği üzere ayetin birkaç yönden *müşkillik* arz ettiği kaydedilmiştir⁶. Bu itibarla öncelikle ayetin nüzûlüne sebep teşkil eden tarihi arka plan ile söz konusu ayetin gerek bazı lafızları gerekse şümûlü hakkında ileri sürülen farklı yorum ve yaklaşımların sunulmasının uygun olacağını düşünüyoruz.

1-Nüzûl Sebebi

Ayetin nüzûl sebebi bağlamında kaynaklarda ortak noktası aynı olan şu farklı rivayetler yer almaktadır:

a) Ayet, evlenmesi karşılığı kendisine nafakasını sağlama konusunda söz veren *Ümmü Mehzûl* adında bir fahişeyi nikahlayabilmesi için Hz. Peygamber'den izin isteyen müslüman bir şahıs hakkında nazil olmuştur⁷. Bu görüş İbn Ömer ve Mücâhid'e aittir.

b) Mekke'de fahişeliğiyle tanınan ve kendisiyle daha önce cinsel ilişki içerisine girmiş olduğu *Anâk* adlı bir kadınla evlenmeyi arzulayan *Mersed b. Ebî Mersed* adlı sahabinin, Hz. Peygamber'e evlenme izni vermesi konusundaki müracaatı üzerine nâzil olmuştur⁸.

→

o, bir hayasızlıktır ve çok kötü bir yoldur." İsrâ, 17/32. Ayrıca bkz. Mü'minûn, 23/5; Nûr, 24/30-31; Furkân, 25/68-69, Ahzâb, 33/35; Mümtehine, 60/12. Bir hadislerinde Hz. Peygamber, müslüman bir kişinin zina ederken mü'min kimliğinden uzaklaşmış bir şekilde bu suçu işleyeceğini beyan etmiştir. Bkz. İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/457-458. Başka hadisler için bkz. Buhârî, Hudûd, 22, Talak, 11, Vasâyâ, 23, Edeb, 6; Müslim, İman, 38, Ebû Dâvûd, Hudûd, 17, Sünnet, 15, Vasâyâ, 10; Tirmizî, İman, 11, Tefsir, 5.

³ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/457-458; Buhârî, Hudûd, 20; Ebû Davûd, Sünnet, 15; Tirmizî, İman, 11; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, X/314.

⁴ Bkz. Behnesî, *el-Ukûbe*, s. 80-82.

⁵ Nûr, 24/3.

⁶ Bkz. İbnü'l- Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'an*, III/338; Sâysî, *Tefsîru âyâtü'l-ahkâm*, III/223; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XVIII/152.

⁷ Hadis için bkz. Ahmed b. Hanbel, II/159; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, VI/172.

⁸ Hadis için bkz. Ebû Dâvûd, Nikah, 4, II/542; Tirmizî, Tefsir, 24, V/328-329 (Hasen, garip hadis), Nesâî, Nikah, 12, VI/66-67; İbn Esîr, *Câmiu'l-usûl*, III/245-246; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, VI/172.

c) *Suffe ashâbı* adıyla tanınan fakir sahabenin mesken sahibi olma ve geçimlerini temin garantisi veren zengin ve fuhşu meslek/itiyat haline getiren kadınlarla evlenmek istemeleri üzerine nâzil olmuştur⁹.

Günümüz tefsir bilginlerinden Zeki Duman, bu ayetin Nûr sûresinin ilk otuz dört ayetiyle birlikte hicretin altıncı yılında nâzil olduğu görüşüne yer vererek mezkûr ayetin (Nûr, 3) nüzûl sebebi olarak ileri sürülen rivayetlerin tamamının uydurma olduğuna ısrarla vurgu yapmaktadır¹⁰. Fakat biz, bu rivayetlerin hemen bütün muteber tefsir ve hadis kaynaklarında yer almakta olup rivayetlerde geçen şahıs ve olaylar farklı da olsa bütün rivayetlerin, fahişeler (bağâyâ) ile yapılacak bir nikah akdinin haramlığı ortak paydasında birleştiklerini belirtmekle yetiniyor, çalışmanın amacını aşmamak için konuyu tefsir ve hadis bilimi uzmanlarına bırakmayı yeğliyoruz.

Nüzûl sebebi olarak nakledilen bu rivayetler yanında ayetin hükmünün sadece nüzûl sebebine münhasır olduğu da iddia edilmiştir. Bu iddia sahipleri *ez-zânî* ve *ez-zânîye* kelimelerinde geçen "أل" takılarını *ahid* anlamında değerlendirmişler, buradan hareketle hükmün sadece söz konusu şahıslara münhasır ve mahsûs olduğunu ileri sürmüşlerdir. Mücâhid, Atâ b. Ebî Rabah ve Katâde bu görüştedirler¹¹. Bu cümleden olarak Hattâbî, nüzûl sebebinin adı geçen Anâk adlı kadınla sınırlı olduğunu ileri sürerek zinakar müslüman bir kadınla yapılan nikah akdinin feshedilmeyeceğini ifade etmektedir¹².

Fakat hükmün nüzûl sebebine hâss olduğu iddiası şu gerekçelerle reddedilmiştir: Karîne kâim olduğunda hüküm, sebep-i nüzûlüne tahsis olunabilir. Fakat burada hüküm, vasf-ı âmm üzerine vârid olmuş ve bu suretle sebebi, tahrir olanların şahıslarına münhasır kılınmamış, bununla birlikte ötede zinâkarlık, beride iman vasıfları arasındaki zıtlık da gösterilmiştir. Bu ise ta'mîm/genelleştirme karînesidir. Öyle ki "lâm", ahde hamledilse bile hükmün kıyas yoluyla ta'mîmi iktiza edecektir. Binaenaleyh sebep-i nüzûlüne mahsustur diyenlerin muradı da bu tahrimin bilhassa zina fiilini meslek haline getirenler hakkında olduğunu söylemektir. Bunların bariz vasıfları ise zinâyı helal kabul etmeleri veya hafife almalarıdır ki, bu da küfürdür¹³. Biz de ayetin hükmünün nüzûl sebebine münhasır kılınmasının isabetli olmadığını aksine ayetin her dönemde işlenen bütün zina fiillerini kapsadığı düşüncesindeyiz. Çünkü sebebin özel oluşunun, hükmün genel olmasına engel teşkil etmeyeceği bir usûl kuralıdır. Yani "*İtibar, sebebin husûsiliğine değil, lafzın umûmiliğindedir.*"¹⁴

2-Lafzî Tartışmalar

Ayet etrafında cereyan eden lafzî tartışmalar, farklı hükümlerin ortaya çıkmasını intaç eden önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir. Konunun vuzûha ka-

⁹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, C. IX, Cüz, XVII, s. 55-59; Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'an*, III/390 vd; Mâverdî, *en-Nükeet ve'l-uyûn*, IV/72-74; Bağavî, *Meâlimü's-sünne*, VI/8-9; İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, III/336 vd; Kurtubî *Câmiu'l-ahkâmi'l-fikhiyye*, II/210-211; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, III/262 vd; Âlûsî, *Râhu'l-meânî*, C.X, Cüz, 18, s. 124 vd; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XVIII/152 vd; Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, V/152-153.

¹⁰ Duman, *Beş Sürenin Tefsiri*, s. 172-174.

¹¹ Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'an*, III/390-391; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, IX/190; Bağavî, *Meâlimü's-sünne*, VI/8-9; İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, III/336 vd; Râzî, *Meâfâsihu'l-gayb*, XXIII/131; Sâysî, *Tefsîru âyâtî'l-ahkâm*, III/227.

¹² İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XVIII/156.

¹³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/3476-3477.

¹⁴ Bkz. Alâuddîn es-Semerkindî, *Mizânü'l-usûl*, s. 330-337; Abdülaziz Buharî, *Keşfu'l-esrâr*, II/487; Şevkânî, *İrşâdü'l-fühûl*, s. 133-135; Zeydân, *el-Vecîz*, s. 324.

vuşturulması açısından bu ihtilaf ve tartışmaları yakından görmek gerekecektir. Bu konudaki yaklaşımlar şöyledir:

a) Ayetin zâhiri, haber niteliği taşımaktadır. Yani ayet emir kipiyle gelmediği için, o dönemde böyle bir adet in cârî olduğu dolayısıyla bir zâninin ancak aynı nitelikteki bir kadınla veya zâniye bir kadının aynı sıfattaki bir erkekle evlendikleri haber verilmekte, mü'minler ise bu tür evliliklerden kaçınmaları konusunda uyarılmaktadırlar¹⁵. Bu iddialar şu şekilde cevaplandırılmıştır:

Ayetteki "لا ينكح = *lâ yenkihu*" şeklinde geçen ibarenin bir başka kıraatte "لا ينكح = *Lâ yenkih*" şeklinde nehiy kipiyle okunduğu da bilinmektedir¹⁶. Kaldı ki *Lâ yenkihu* şeklinde fiil kalıbıyla kıraatı durumunda dahi ayet yine nehiy ifade etmektedir. Çünkü bazı nehiy kalıpları fiil formunda da gelebilmektedir¹⁷. Ayetin fiil kipinde nehiy ifade etmesi belağata ve tekid kurallarına daha uygun düşmektedir¹⁸. Ayrıca ayetin sonunda geçen "وحرمة = *ve hurme*.." ibaresi ayetin haber nitelikli değil aksine teşrî nitelikli olduğunu göstermektedir. Ayrıca zina irtikâp edenlerle hiç zina yapmamış olan kimseler arasında evlilik olaylarının cereyan edebildiği de bir vâkıadır. Dolayısıyla ayetin haber nitelikli olduğu iddiası vâkıaya da aykırıdır¹⁹.

b) Ayetteki nikah lafzı bazı bilginler tarafından kelimenin hakiki anlamında yani cinsel ilişki/*vat'* olarak anlaşılmıştır. Nitekim Bakara sûresi 230. ayetinde geçen nikah lafzı *vat'* manasına gelmektedir. Nikahın akit veya evlenme anlamına gelmesi mecazîdir. İbarede lafzın hakiki anlamının kastedildiği sabit olduğunda mecaza gidilemez. Lafızla akit anlamının kastedildiğini gerektiren bir delil mevcut ise ancak o takdirde mecaz anlamı tercih edilebilir²⁰. Bu yaklaşıma göre ayet, zânî bir erkeğin ancak zâniye bir kadınla zina edeceği aynı şekilde zâniye bir kadının da ancak zânî bir erkekle cinsel ilişkiye gireceği şeklinde anlaşılmıştır. İbn Abbâs'ın ayete böyle anlam verdiği rivayet edilmiştir. Mücâhid, İkrime, Saîd b. Cübeyr, Urve b. Zübeyr, Dahhâk, Mekhûl, Mukâtil b. Hayyân gibi selef ulemâsının da aynı anlayışta oldukları kaydedilmiştir²¹. Taberî (310/922), ile çağdaş müfessirlerden Şinkîti de ayette geçen "nikah" lafzının *vat'* anlamına geldiğini benimseyen alimler arasındadır²². Özellikle Şinkîti (1393/1973), ayet, hadis ve Arap edebiyatından verdiği örneklerle kelimenin *vat'* anlamına geldiğini ısrarla vurgulamaya çalışır²³.

Bu yaklaşım başta Zeccâc²⁴ olmak üzere bir çok bilgin tarafından şu gerekçelerle reddedilmiştir: Kur'an'da geçen "nikâh" lafzıyla hep akit ve tezcîv kastedilmiştir, bu itibarla lafzın *vat'* anlamına hamledilmesi doğru olmaz. Diğer taraftan zânî bir şahsın aynı nitelikte bir kadınla cinsel ilişkiye girebilmesi kadar, önceden bu suç

¹⁵ İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, III/338; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXIII/131; Âlûsî, *Râhu'l-meânî*, C.X, Cüz, 18, s. 126; Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, V/154.

¹⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III/50; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXIII/131; Sâyiş, *Tefsîru âyâti'l-ahkâm*, III/223.

¹⁷ Zerkeşi, *el-Bahru'l-muhîr*, II/429. Ayrıca bkz. Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXIII/132.

¹⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III/50; Sâyiş, *Tefsîru âyâti'l-ahkâm*, III/223.

¹⁹ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XVIII/154; Sâyiş, *Tefsîru âyâti'l-ahkâm*, III/223.

²⁰ Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'an*, III/392; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, IV/72; a. mlf, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/190; İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, III/338-339; Kurtubî, *Câmiu'l-ahkâmî'l-fihriyye*, II/210.

²¹ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/375-376; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, III/262; Âlûsî, *Râhu'l-meânî*, C.X, Cüz, 18, s. 129.

²² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, C. IX, Cüz, XVII, s. 59; Şinkîti, *Edvâu'l-beyân*, V/420.

²³ Şinkîti, *Edvâu'l-beyân*, V/420-422.

²⁴ Zeccâc, *Meânî'l-Kur'ân ve'l-râbuḥ*, IV/29.

işlemeyen iffetli kişilerle de cinsel ilişkiye girebilmesi mümkündür. Bu itibarla nika-
hın "zâni ancak zâniye ile vat' eder" şeklinde vat'/cinsel ilişki ile tefsir edilmesi isa-
betli değildir²⁵.

3) Nesh İddiası

Ayet, iffetli bir erkeğin zâniye bir kadınla, iffetli bir kadının da zâni bir erkekle
evliliğini yasaklama konusunda genel kapsamlı (âmm lafız) bir niteliğe sahip olmak-
la birlikte²⁶ İbn Müseyyeb ayetin, "...Hoşunuza giden kadınlardan ikişer, üçer, dörder
nikahlayın..."²⁷ ve "Aranızdaki bekarları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi davra-
nışlı olanları evlendirin"²⁸ ayetleriyle neshedildiği görüşündedir²⁹. Ebû Ali Cübâî ve
İmam Şafîî de aynı görüştedirler³⁰. Cübâî bu ayetin icma ile neshedildiğini iddia et-
miştir³¹.

Nisâ 3 ve Nûr 32. gibi genel nitelikli (âmm) ayetlerin böyle bir hâss lafız³² nesh
etmeleri özellikle İmam Şafîî'nin aslına/prensibine göre mümkün görülmemektedir.
Çünkü hâss lafızların kat'iyet ifade etmelerine karşın âmm lafızlar zan ifade etmek-
tedirler³³. Yine icmân nâsîh olamayacağına bir fıkıh usûlü kuralı olduğu hatırlatıla-
rak, Kur'an nassının icmâ ile neshinin mümkün olmadığına vurgu yapılmış, özellikle
de Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Ali gibi şahsiyetlerin muhalefet ettikleri bir konuda icmân
vukuunun mümkün olamayacağına da ayrıca dikkat çekilmiştir. Bu itibarla ayetin
icmâ ile neshedildiğini iddia etmek isabetli olmadığı gibi, mensûh olduğu konusunda
icmâ vaki olduğunu iddia etmek de doğru değildir. Çünkü bunun aksi sabittir. Diğer
tarafтан ve *enkihû'l-eyâmâ*³⁴ ve *fenkihû mâ tâbe lekûm*³⁵ emirleri âmm'dir. Şu kadar

²⁵ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/65; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III/48-49; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXIII/132; Kurtubî, *Câmiu'l-ahkâmî'l-fikhiyye*, II/210; İbn Teymiye, *Mecmû'u fetâvâ*, XXXII/113-114; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdül-meâd*, IV/9; Âlûsî, *Râhu'l-meânî*, C.X, Cüz, 18, s. 129; Sâiyis, *Tefsîru âyâtî'l-ahkâm*, III/227; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/3474-3475; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XVIII/153; Hınn, *İslâm Hukukunda Yöntem Tartışmaları* (trc. Halit Ünal), s. 54-57.

²⁶ İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'an*, III/337.

²⁷ Nisâ, 4/3.

²⁸ Nûr, 24/32.

²⁹ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/375; Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'an*, III/390; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, IV/72; a. mlf, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/190; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III/48-49; İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'an*, III/340; Ebû Abdillâh, *Safvetü'r-râsîh fi'l-ilmî'n-nâsîh ve'l-mensûh*, s. 157; Kurtubî, *Câmiu'l-ahkâmî'l-fikhiyye*, II/211; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, III/264; Âlûsî, *Râhu'l-meânî*, C.X, Cüz, 18, s. 130. Nesh anlayışının eleştirel olarak incelemeye tâbî tutulduğu iki makale için bkz. Özdeş, "Vahiy-Olgu İlişkisi Açısından Nesh'e Getirilen Yorumlara Eleştirel Bir Yaklaşım", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, XIV/1, s. 39-48; Gezgîn, "Kur'an'da Nesh Problemine Eleştirel Bir Yaklaşım", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, XIV/1, s. 49-67.

³⁰ Şafîî, *Ahkâmü'l-Kur'an*, s. 193-194; Âlûsî, *Râhu'l-meânî*, C.X, Cüz, 18, s. 130; Sâiyis, *Tefsîru âyâtî'l-ahkâm*, III/223.

³¹ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXIII/132; İbn Teymiye, *Mecmû'u fetâvâ*, XXXII/114.

³² Nûr sûresi üçüncü ayeti bütün zinakârlara hitap etmesi bakımından âmm bir lafız özelliğine sahiptir. Ama nikahı âmir diğer ayetlere göre ise hâss bir lafız olma özelliği taşımaktadır. Şöyle ki, diğer ayetler (msl. Nisâ, 3 ve Nûr, 32) her türlü nikaha cevaz verirken, bu ayet zinakar erkek veya kadınla yapılacak bir nikahı zahiren yasaklamakta, bir anlamda diğer ayetlerin kapsamını sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla böyle hâss bir özelliği haiz nassın âmm bir lafızla neshi usul açısından mümkün görülmemiştir (Yazarın notu).

³³ İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'an*, III/340; Âlûsî, *Râhu'l-meânî*, C.X, Cüz, 18, s. 130; Sâiyis, *Tefsîru âyâtî'l-ahkâm*, III/223.

³⁴ Nûr, 24/32.

³⁵ Nisâ, 4/3.

var ki bu genel hükmün nikahlanmalarında şer'î bir engel bulunmayanlara ait olduğunda şüphe yoktur. Binaenaleyh nikahları yasak olan diğer kadınlar gibi buradaki yani *Nûr, 3. ayetindeki yasağın da evlenme engellerinden olması* muhtemeldir/melhûzdur. Böyle bir ihtimal karşısında ise neshe hükmetmek doğru olmaz. Özellikle de sûrenin başlangıcında "ve faradnâ" ibaresinin kullanılması bu surede mensûh bir hükmün bulunmadığını hissettirmesi için kafidir³⁶. Konuyla ilgili olarak ünlü Zâhiri hukukçu İbn Hazm (456/1064) da ayetin mensuh olduğu iddiasının mesnetten yoksun olduğunu dile getirerek esas olanın bütün nasların işletilmesi olduğunu, kesin bir delile dayanmadığı sürece nesih iddiasının geçersiz olduğu görüşüne yer verir³⁷. İbnü'l-Arabî de bu ayette nesh bulunmadığını tahsîs ve tebyin (beyânün limuhtemel) bulunduğunu ifade etmektedir³⁸. Z. Duman da bu ayetin neshedildiğine dair bir Kur'an ayeti ya da mütevatir bir sünnet bulunmadığını ayrıca neshettiği iddia edilen ve *enkihu'l-eyâmâ*³⁹ ayeti ile neshedilen bu ayetlerin konularının tamamen farklı olduğunu dolayısıyla bu ayetin (Nûr, 3.) mensûh addedilemeyeceğini vurgulamaktadır⁴⁰. Bize göre de ayet, neshe mahal olmayacak derecede açıktır.

B-İslâm Hukukçularının Görüşleri

Zina irtikâp eden bir kadın veya erkekle yapılacak nikah akdinin geçerliliği konusunda İslâm hukukçuları arasında bir görüş birliği bulunduğundan bahsetmek söz konusu değildir. Meseleye oldukça farklı yaklaşımlar yapılmıştır. Kimi fakihler bu kabil evliliği mutlak anlamda yasak hükmünde kabul ederken, kimileri mutlak cevazına hükmetmişler, fukahadan bazısı ise böyle bir akdin geçerliliğini sıhhatini bir takım şartların yerine getirilmesine bağlamışlardır.

1- Mutlak Olarak Haram Görenler

İbn Mes'ûd, Berâ b. Âzib ve Hz. Âişe, Nûr sûresi üçüncü ayetinin genel kapsamlı oluşunu ve zâhiri anlamını temel alarak zinâ işleyip de daha sonra birbirleriyle evlenen kişilerin bu evliliklerinin hiçbir şekilde sahih ve hukukî olmayacağına hükmetmişlerdir. Bu hukukçulara göre, failer şeklen bir nikah akdi gerçekleştirmiş olsalar bile, "bu birliktelikleri devam ettiği sürece zina işlemeye devam etmiş olmaktadır."⁴¹ İbn Kudâme (620/1223) ve onun gibi düşünen fakihler ise, zinâkarların daha sonra gerçekleştirecekleri bir nikah akdinin hiçbir şekilde sahih olmayacağını ileri süren bu hukukçuların görüşlerini şu şekilde yorumlamaktadırlar: Bu fakihler muhtemelen "suçluların zinadan tövbe etmemelerine rağmen evlenenler ile zâniye kadının istibrâsından önce gerçekleştiren nikah akdinin" geçerli olamayacağını kastetmiş olmaktadır. Çünkü Nûr sûresi üçüncü ayeti, "ve uhille leküm mâ verâe zâliküm-Bunların dışında kalan kadınlarla nikahlanmanız size helal kılındı."⁴² ayetiyle neshedilmiştir⁴³. Kaynaklarda bu yorumu destekleyen İbn Mes'ûd'a ait rivayetler de

³⁶ Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, XXIII/132; İbn Teymiye, *Mecmû'u fetâvâ*, XXXII/114-115; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-meâd*, IV/9; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/3475-3476.

³⁷ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/65.

³⁸ İbnü'l-Arabî, *Ahikâmu'l-Kur'an*, III/340.

³⁹ Nûr, 24/32.

⁴⁰ Duman, *Beş Sûrenin Tefsiri*, s. 180.

⁴¹ "لا يزالان يزنيان ما اجتماعا" İbn Abdurrezzâk, *el-Musannef*, VII/206; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/63; Beyhâkî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/252; İbn Kudâme, *el-Muğni*, VI/603; Kurtubî, *Câmiu'l-ahkâmi'l-fikhiyye*, II/213; Zeylei, *Tebyînü'l-hakâik*, II/114; Behûti, *Keşşâfü'l-knâ'*, V/83.

⁴² Nisâ, 4/24.

⁴³ İbn Kudâme, *el-Muğni*, VI/603. Aynı yorum için bkz. Behûti, *Keşşâfü'l-knâ'*, V/83.

bulunmaktadır. Zina eden kadın ve erkeğin evlendikten sonra da birlikte oldukları sürece zina işlemeye devam etmiş olabilecekleri şeklindeki görüşünün dışında aynı kişilerin tövbe etmeleri halindeki hukukî durumları sorulduğunda İbn Mes'ûd'un, "O, kullarından tövbeyi kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı görendir" ⁴⁴ mealindeki ayeti okuyarak cevap vermiştir. Râvî İbn Sîrîn, *İbn Mes'ûd bu ayeti o denli tekrar etti ki, bu tekrarlamasından böyle bir evlilikte sakınca görmediğine kanaat getirdik*, demiştir⁴⁵. İbn Hazm da bu konuda İbn Mes'ûd'a atfedilen rivayetlerin her birinin diğeriyle ittifak ettiğini, İbn Mes'ûd'un aynı zina suçunun failleri olan erkek ve kadının tövbe etmeleri halinde nikahlanmalarının mubahlığına hükmettiğini belirtmektedir⁴⁶. Bununla birlikte kaynaklarda Hz. Aişe ve Berâ b. Âzib'e ait faillerin tövbe etmeleri halinde nikahlarının geçerli olacağına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Kal'acî, Hz. Aişe'nin, zina eden aynı erkek ve kadın arasında akdedilen bir nikahın geçersiz olacağına hükmederken⁴⁷ "Kim ki bir şeyi vaktinden evvel isti'câl eylerse mahrumiyetle muâteb olur-yani bir hakka hukuk dışı yöntemlere başvurarak çabucak ulaşmak isteyen kimse, bu haktan mahrum edilmek suretiyle cezalandırılır."⁴⁸ genel prensibini esas aldığını ifade eder. Bu kurala göre failler, hukukun kendilerine tanıdığı nikah akdini terk ederek aralarını gayr-i meşrû cinsel ilişkiyle birleştirmişler, aceleci bir yöntem izlemişler, bu hareketleriyle hukuka aykırı davranmışlar, bu hareketlerine karşılık olarak da hukuk, nikah yapsalar dahi onların bundan sonraki birlikteliklerini sürekli olarak geçersiz saymıştır⁴⁹. Kaynaklarda bu yönde bir açıklama bulunmamasına istinaden zina eden erkek ve kadının daha sonra nikah akdi yapmış olmalarına rağmen hayat boyu zina yapmış olabilecekleri yaklaşımından, tövbenin de bu nikahın butlanına engel olamayacağı sonucu çıkarılabilir.

2- Caiz Olduğu Görüşü

Zina irtikâp eden kimselerle yapılacak nikah akdine cevaz veren hukukçuları iki gruba ayırmak mümkündür. Birinci grup bu tür bir nikaha mutlak anlamda cevaz verirken, diğer grup böyle bir nikaha kerahetle cevaz vermektedir.

Bu tür bir nikahın mutlak anlamda caiz ve sahih olduğu düşüncesi Hanefî fakihlerine aittir. Bu hukukçular zina suçu işleyen bir kadın veya erkekle yapılan nikahı mutlak anlamda caiz görerek, nikahın geçerli olabilmesi için normal şartlar dışında ayrıca herhangi bir özel şart ve kayıt ileri sürmemektedirler. Aşkedilecek nikahın birbiriyle zina ilişkisine giren kadın ve erkek arasında olmasıyla, farklı erkek ve kadınlar arasında gerçekleştirilmesi arasında bir fark bulunmamaktadır⁵⁰. Bu hukukçuların böyle bir kanaate sahip olmalarının temelinde yatan neden, Nûr sûresi 3. ayetin hükmünün, Nisâ 3. ayetiyle neshedildiği yönündeki kabulleri veya ayeti zinakâr bir kimsenin yine aynı vasiyetteki bir şahsa rağbet ve arzu duyacağı şeklinde

⁴⁴ Şûrâ, 42/25.

⁴⁵ Abdurrezzâk, *el-Musannef*, VII/205-206; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/361; Kal'acî, *Mevsûatü fıkhi Abdillâh b. Mes'ûd*, s. 266-267.

⁴⁶ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/63.

⁴⁷ Abdurrezzâk, *el-Musannef*, VII/206; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/253.

⁴⁸ *Mecelle*, md. 99. Bkz. Ali Haydar Efendi (Küçük), *Dürrü'l-hukûm*, I/203-204.

⁴⁹ Kal'acî, *Mevsûatü fıkhi Aişe*, s. 348, 500.

⁵⁰ "لو رأي امرأة تزني فتزوجها حاز" Zeylei bu ibarenin zina suçu işleyen kişilerin yaptıkları nikah akdinin caiz olduğunu sarahaten ifade ettiğini kaydetmektedir. Bkz. Zeylei, *Tebyinü'l-hakâik*, II/114; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râik*, III/114-115; Haskefî, *ed-Dürrü'l-muhtâr*, III/50; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, III/50.

yorumlamış olmalarıdır⁵¹. İmam Muhammed, (başkasıyla zina eden bir kadınla) nikahın akdedilmesi halinde istibrâdan önce vat'ı kerih görürken, Ebû Hanîfe ve Ebû Yusuf, istibrâdan önce vat'ın helal olduğuna hükmetmişlerdir⁵². Hanefî hukukçularla birlikte bazı Mâlikî fukahası da zina eden bir kadının ismi toplum içerisinde deşifre olmamış bir başka ifadeyle zina ile şöhet bulmamış ise nikahının mekruh olmayacağına hükmetmişlerdir⁵³.

Zina eden bir kadın veya erkekle yapılacak bir nikah akdini caiz kabul etmekle birlikte mekruh gören ve ikinci grupta yer alan fakihler ise Şafî⁵⁴ ve Mâlikî⁵⁵ hukukçularıdır. Bu hukukçulara göre Nûr sûresi üçüncü ayetinin zâhirinden ve genel ifadesinden bu tür bir nikahın haram olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna karşın "*Ve uhille leküm mâ verâe zâlikum-Bunların dışında kalan kadınlar size helal kılındı*"⁵⁶ ve "*muhsanâtin ğayra müsâfihatin-iffetli olmaları ve zina etmemeleri şartıyla...*"⁵⁷ gibi ayetler ile Hz. Peygamber'den konuya ilişkin olarak rivayet edilen "*haramın helali haram kılamayacağı*"⁵⁸ gibi hadis ve eserlerin⁵⁹ mevcudiyeti ise hükmü haramlıktan kerahete dönüştürmektedir. "*Fezfar bizâti'd-dîn-Evlenirken dindâr olan kadınları tercih edin*"⁶⁰ "*Tehayyerü linutefikum-evleneceğiniz kadınları iyi seçin*"⁶¹, gibi hadisler de bu fakihler tarafından bu tür nikahların kerahetine dair ileri sürülen gerekçeler arasındadır.⁶² Ayrıca Malikî hukukçular gerek yargıda ispat yoluyla gerekse toplum arasında yayılması şekliyle zinası alenileşen/mücâhere bir kadınla yapılan nikahın da mekruh olduğuna hükmetmişlerdir⁶³.

3- Nikahın Geçerliliğini Şarta Bağlayanlar

Bazı İslâm hukukçuları zina sonrası yapılacak bir nikahın geçerliliğinin ancak bazı şartların yerine getirilmesiyle mümkün olabileceğine hükmetmişlerdir. Bu hukukçulardan kimileri nikahın sıhhati için zina cezasının infaz edilmesi şartını ileri sürerlerken, kimileri de tövbe şartını ileri sürmüşlerdir. Hal böyle olunca bu şartlar yerine getirilmediği takdirde nikahın hukukî geçerliliğinden bahsetmek söz konusu olamayacaktır.

a) Nikahı Haddin İnfazı Şartına Bağlayanlar

⁵¹ Zeylei, *Tebyînü'l-hakâik*, II/114; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râik*, III/114-115; Şeyhzâde (Dâmad), *Mecmau'l-enhur*, I/268; Haskefi, *ed-Dürrü'l-muhtâr*, III/50; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, III/50.

⁵² Kadîhan, *el-Fetâvâ'l-Hânîyye*, I/366; Zeylei, *Tebyînü'l-hakâik*, II/114; *el-Fetâvâ'l-Hindîyye*, I/281; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 176.

⁵³ Sâvî, *Bulġatü's-sâlik*, II/349.

⁵⁴ Bağavî, *et-Tehzîb*, V/334.

⁵⁵ Bağdâdî, *el-Meâne*, II/795.

⁵⁶ Nisâ, 4/24.

⁵⁷ Nisâ, 4/25.

⁵⁸ Hadisin zayıf olduğu kaydedilmiştir. Bkz. İbn Mâce, *Nikah*, 63, I/649; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/273-274; Muttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XVI/326.

⁵⁹ İbn Abbas ve Şa'bi'ye bu durumda olan şahısların hukukî durumu sorulunca "*Evvelühü sıfah ve âhrihü nikâh*" şeklinde cevap vererek zina sonrası nikahın cevazına vurgu yapmışlardır. Bu ve benzeri rivayetler için bkz. İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/360-361, 363.

⁶⁰ İbn Mâce, *Nikah*, 6, I/597; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/128; San'ânî, *Sübülü's-selâm*, III/111; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, VI/125-126.

⁶¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/215; Zeylei, *Nasbu'r-râye*, III/363; Muttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XVI/295.

⁶² Bağdâdî, *el-Meâne*, II/795; Mâveredî, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/1188-189; Bağavî, *et-Tehzîb*, V/334; Necib el-Mutîfî, *Tekmilatü'l-Mecmâ'*, XVII/324-325.

⁶³ Huraşî, *Şerh*, III/172; Derdîr, *eş-Şerhu's-sağîr*, II/349; Sâvî, *Bulġatü's-sâlik*, II/349.

Bazı fakihler, zina işleyen bir kadın veya erkeğin evlenebilmesi için suç için öngörülen hadd cezasının infazını şart koşmaktadırlar. Bu fakihlere göre ayet (Nûr, 3), zina nedeniyle cezasını çeken bir erkeğin ancak aynı nitelikteki bir kadınla evlenebileceğine münhasırdır. "*Lâ yenkihü'z-zâni'l-mahdûd illâ mislehû-Mahdûd bir zâni ancak kendi gibi birini nikah eder*"⁶⁴ hadisi bu görüşü taşıyan fakihlerin birinci derecede dayanaklarıdır. Bu konuda sahabeden nakledilen uygulama örnekleri de bulunmaktadır. Meselâ Hz. Ebû Bekir, kendi döneminde zina işleyen faillere önce zina haddini uygulamış, akabinde onları evlendirmiş, daha sonra da onları bir yıl sürgüne göndermiştir⁶⁵. Hz. Ömer, zina işleyen suç faili kadın ve erkeğin itirafları üzerine kendilerine cezayı infaz etmiş, ardından da nikah bağıyla aralarını birleştirmeye çaba göstermiş ama erkek evlenmek istememiştir⁶⁶. Hz. Ali, kendisine hadd uygulanan bir şahsın hadd uygulanmayan bir zâniye ile gerçekleştirdiği evliliği geçersiz kabul ederek aralarını tefrik etmiştir⁶⁷. İbn Mes'ûd ve Câbir'den de benzer uygulamalar rivayet edilmiştir⁶⁸. Bu yaklaşıma göre kendisine hadd uygulanmayan zina suçu işlemiş bir erkek, iffetli bir kadını veya kendisine hadd uygulanan bir zâniyeyi nikahlayamaz⁶⁹. İbn Mes'ûd ve Hasan Basrî, İbrahim en-Nehaf ile⁷⁰ Ahmed b. Hanbel'in de bu görüşte oldukları kaydedilmiştir⁷¹. Nikahın sıhhati için hadd infazını şart koşan fakihlerin, kendisine ceza uygulanan şahsın bu infaz sonrası dahi hiç zina işlememiş biriyle evlenemeyeceğine hükmetmişlerdir. Yukarıdaki uygulama örneklerinin dışında şu rivayetler de bu düşünceyi net olarak ortaya koymaktadır: Bu rivayetlerin birine göre Mekhûl, hiç zina işlememiş ve karşılığında kendisine hadd uygulanmamış bir kişinin, zina işleyip de hadd uygulanan bir kişiyle (erkek-kadın) dahi evlenmesinin haram olduğu düşünülmektedir⁷². Bir başka rivayette de zina sebebiyle kendisine hadd uygulanan Hârise oğullarına mensup bir cariyeye ile evlenmek isteyen iffetli bir erkek Ebû Hüreyre'ye danışmış, o da: "*Sen de onun gibi aynı suçu işlemediğin (yani aranızda bir denklik olmadığı) sürece evlenmeniz caiz olmaz*" şeklinde cevap vermiştir⁷³.

Kanaatimize göre kendilerine hadd infaz edilen suçluların, bu infazdan sonra gerek önceden zina ilişkisine girdiği kadın veya erkekle gerekse hiç zina işlememiş kimselerle evlenmesinde bir sakınca bulunmaması gerekir. Çünkü cezalar, suçluyu zecr ve ıslah etme özellikleri yanında suçun günahını silme, suçluyu sanki hiç suç

⁶⁴ Ebû Dâvûd, Nikah, 4, II/543; (Râvileri sikadır) San'ânî, *Sübülû's-selâm*, III/127; Şevkânî, *Neylû'l-evtâr*, VI/171.

⁶⁵ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/361; Kurtubî, *Câmiu'l-ahkâmi'l-fıkhiyye*, II/213. Başka bir rivayet için bkz. Abdurrezzâk, *el-Musannef*, VII/204.

⁶⁶ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/360; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/189; Bağavî, *et-Tehzîb*, V/334; Necîb el-Mutî'î, *Tekmilâtü'l-Mecmû'*, XVII/326; Kal'acî, *Mevsûatü fikehi Ömer*, s. 837.

⁶⁷ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/377; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, IV/74; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/63; Kurtubî, *Câmiu'l-ahkâmi'l-fıkhiyye*, II/211; Âlûsî, *Râhu'l-meânî*, C.X, Cüz, 18, s. 131; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/3475.

⁶⁸ Kurtubî, *Câmiu'l-ahkâmi'l-fıkhiyye*, II/213.

⁶⁹ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/66; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmu'l-muvakkîn*, IV/281; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, III/263. Ayrıca bak. Adevî, *Hâşiye*, III/172.

⁷⁰ Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'an*, III/390 vd; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, IV/72-74; İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, III/336 vd; Kurtubî, *Câmiu'l-ahkâmi'l-fıkhiyye*, II/211; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, III/262 vd; Âlûsî, *Râhu'l-meânî*, C.X, Cüz, 18, s. 131; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XVIII/152 vd; Sâyis, *Tefsîru Ayâtü'l-ahkâm*, III/223 vd.

⁷¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmu'l-muvakkîn*, IV/281.

⁷² Bkz. Abdurrezzâk, *el-Musannef*, VII/207

⁷³ Bkz. İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/377.

işlememiş olduğu önceki haline çevirme gibi özelliklere de da sahiptir⁷⁴. Nitekim Mâlikî hukukçularının da bu yaklaşım içerisinde oldukları görülmektedir⁷⁵.

b) Nikahı Tevbe Şartına Bağlayanlar

Bazı fakihler, zina suçu işleyen bir şahsın nikahının sahih olabilmesi için suçlunun mutlaka tövbe etmesi gerektiği aksi halde akdedilecek bir nikahın geçersiz olacağı düşüncesindedirler. Bu görüşün temsilcileri özellikle Hanbelî⁷⁶ ve Zâhirî⁷⁷ hukukçularıdır. Ebû Ubeyde; Katâde, İshâk gibi alimler de zinakâr kimselerin evliliklerinin sıhhatini her ikisinin de kadın/erkek tevbe şartına bağlayan hukukçulardan dırlar⁷⁸. İbn Teymiyye de aynı görüşü taşımaktadır. Yani İbn Teymiyye'ye göre tövbe etmedikçe bir zâniyenin nikahlanması helal olmaz. Tövbenin kriteri ise failin artık zinaya arzu duymaması ve fiilen bu davranışını terk etmiş olmasıdır⁷⁹. Ayrıca tövbe, Mâlikî hukukçularının ileri sürdükleri şartlardan biridir. Mâlikî hukukçuları özellikle açıktan zina suçu işleyen ve toplum içerisinde bu yönüyle meşhur olan failerin nikahlarının sahih olabilmesi için tövbenin şart olduğu düşüncesindedirler. Bu mezhep hukukçuları tövbe etmemeyi suçta/zinada ısrar ve kararlılık olarak telakkî ederek bu ısrara istinaden bu kişilerin nikahlarının caiz olmayıp haram olduğuna hükmetmişlerdir⁸⁰.

Hanbelî hukukçular *"ve'l-muhsanât mine'l-mü'minât"*⁸¹ ayetinde geçen *"muhsanât"* kavramını iffetli hanımlar şeklinde anlamlandırmışlar bu nedenle de tövbe etmedikleri sürece zinâkâr bir kadınla evlenmeyi haram hükmünde görmüşlerdir. Yani tövbeyi sadece kadına münhasır kılmışlardır. Ayrıca ayette geçen *"Bu, mü'minlere haram kılınmıştır."*⁸² ibaresi, nikahın sahih olabilmesi için tövbenin gerekli olduğunu ifade eden diğer bir delildir. Tövbenin kriteri ise, suçlunun sözle pişmanlık ifade etmesinin dışında artık zinaya arzu duymaması ve fiilen bu davranışını terk etmiş olmasıdır⁸³.

Hanbelî hukukçularının zina eden failerden sadece kadına tövbeyi gerekli görmeleri düşündürücü ve ilginçtir. Çünkü ayet ve hadislerde zina eden erkekle kadın

⁷⁴ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Erturhan, "İslâm Hukukunda Cezası İnfaz Edilen Bir Suçun Uhrevî Boyutu", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, I/1, s. 197-216. Bu yaklaşımı sergileyen fakihlerin görüşlerini maddeler halinde şöyle özetlemek mümkündür: a) Zina sebebiyle kendisine hadd uygulanan bir erkek ancak ve ancak aynı durumda olan yani hadd uygulanan bir kadınla nikah akdi kurabilir. b) Zina suçu işleyip de kendisine ceza infaz edilmeyen bir erkek veya kadın cezası infaz edilenlerle nikahlanamaz, c) Hayatında hiç zina fiili irtikâp etmemiş kimseler de cezası infaz edilen failerle evlenemezler. Çünkü aralarında bir mümâselet bulunmamaktadır.

⁷⁵ Adevi, *Hâşiye*, III/172; Sâvi, *Bulğatü's-sâlik*, II/349; Uleyş, *Minelu'l-celil*, III/265.

⁷⁶ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/601-602; İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Kâfi*, III/38; İbn Teymiyye, *Mecmû'u fetâvâ*, XXXII/112 vd; İbn Müflih, *el-Mübdî'*, VII/69; Behûtî, *Keşşâfü'l-knâ'*, V/82-83; Ruhaybânî, *Metâlibu üli'n-nühâ*, V/109-110; Ayrıca bkz. Zeydân, *el-Mufassal fi ahkâmî'l-mer'e*, V/311 vd.

⁷⁷ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/63.

⁷⁸ Mâveridî, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/189; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, III/262.

⁷⁹ İbn Teymiyye, *Mecmû'u fetâvâ*, XXXII/112 vd. Ayrıca bkz. Zeydân, *el-Mufassal fi ahkâmî'l-mer'e*, V/311 vd.

⁸⁰ Adevi, *Hâşiye*, III/172; Uleyş, *Minelu'l-celil*, III/265.

⁸¹ Nisâ, 4/25.

⁸² Nûr, 24/3.

⁸³ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/601-602; İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Kâfi*, III/38; İbn Teymiyye, *Mecmû'u fetâvâ*, XXXII/112 vd; İbn Müflih, *el-Mübdî'*, VII/69; Behûtî, *Keşşâfü'l-knâ'*, V/82-83; Ruhaybânî, *Metâlibu üli'n-nühâ*, V/109-110; Ayrıca bkz. Zeydân, *el-Mufassal fi ahkâmî'l-mer'e*, V/311 vd.

hakkında her hangi bir ayırım yapılmamış, bu yasak fiili irtikâp eden herkesin aynı suçu ve günahı işlemiş olacağı, aynı müeyyideye tabi tutulacağı sarahaten belirtilmiştir. Gerçi Ahmed b. Hanbel'den zina işleyen erkeğin de tövbe etmesi gerektiğine dair İbnü'l-Cevzî'nin naklettiği başka bir görüşün bulunduğu belirtiliyor ise de⁸⁴ mezhepte geçerli ve hakim olan görüş zâni erkeğe tövbenin şart koşulmadığı yönündedir⁸⁵. Böyle bir yaklaşım zinanın odağında kadının bulunduğu gibi bir izlenime neden olabilir ki böyle bir yaklaşımın İslâm hukukunun esaslarıyla bağdaştırılması mümkün gözükmemektedir.

Hanbeli fukahası zina eden bir kadınla nikah akdinin kurulabilmesi için ayrıca kadının iddet beklemesini de şart koşmuşlardır. Bu süre normalde boşanan bir kadının beklemesi gereken iddet süresi kadardır. Kadın hamile ise bu süre çocuğunu doğuruncaya kadardır. Zâniyenin iddet beklemesinin mesnedi olarak gösterilen gerekçelerden biri, *bir mü'minin suyunu başkasının tarlasına akıtmasının helal olmayacağı*⁸⁶ yönündeki hadistir. Bir kişinin evlendikten sonra cinsel ilişkiye girdiği eşinin hamile çıkması üzerine Hz. Peygamber'e başvurması, Hz. Peygamber'in de bu karı – koca arasını tefrik ederek kocadan, kadınının mehrini ödemesini talep etmiş olması ve ayrıca kadına yüz kırbaç zina cezası uygulamış olması⁸⁷ da bu fakihlerin temel aldıkları deliller arasında yer almaktadır⁸⁸.

Zeki Duman, Nisâbü'r'nin, "tövbe etse dahi zina işleyen kişilerle evlenmenin kesinlikle haram olduğu" şeklindeki görüşüne yer verir⁸⁹. Fakat biz atıfta bulunulan bu kaynakta böyle bir ifade ve kayda rastlayamadık⁹⁰. Maamafih, zina irtikâp eden bir erkeğin tövbe etse dahi iffetli bir kadına denk olamayacağı dolayısıyla da onunla evlenemeyeceği görüşünde olan Şafii hukukçusu İbnü'l-İmâd gibi fakihler yok değildir. Fakat bu görüşün mezhepte kabul gören bir görüş olmadığı anlaşılmaktadır⁹¹.

Duman kendisi de tövbenin zanilerin evlenme engelini ortadan kaldıramayaacağı görüşünü taşımakta ve aynen şu düşüncelere yer vermektedir: "Kanaatimizce, zina edenlerin, zina etmemiş mü'minlerle evlenmesinin yasaklanması, aynen hırsızın elinin kesilmesi, katile kisasın uygulanması, dört şahidi olmadığı halde iffetli bir mü'mine zina isnad eden kişiye hadd-i kazfın uygulanması gibi dünyevî bir haddedir. Hırsızın, katilin ve müfterinin suçları mahkemece sabit görüldükten sonra "ben tevbe ettim..." demeleri onlardan dünyevî cezayı nasıl kaldırmıyorsa, zina etmiş bir kişinin tevbe etmesi de ondan ahiretteki cezayı mutlaka kaldırır, ama mü'minlerle evlenme yasağını kaldırmaz. Aksi takdirde İslâm dininde esas olan cezaların caydırıcılık ilkesi, zina suçunun dünyevî cezasından kalkmış olur. Böylece zina toplumda önlenemez bir biçimde yaygınlaşmış olur."⁹²

⁸⁴ İbn Müflih, *el-Mübdî'*, VII/70; Merdâvi, *el-İnsâf*, VIII/132.

⁸⁵ İbn Müflih, *el-Mübdî'*, VII/70; Merdâvi, *el-İnsâf*, VIII/132; Behûti, *Keşşâfü'l-knâ'*, V/83.

⁸⁶ Ebû Dâvûd, *Nikâh*, 43, 44, II/615-616; Tirmizî, *Nikâh*, 35, III/437; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/738; Zeylei, *Nasbu'r-râye*, VI/146-147; San'ânî, *Sübülü's-selâm*, III/207; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, VI/363.

⁸⁷ Hadis mürseldir. Bkz. Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/255.

⁸⁸ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/601-602; İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Kâfi*, III/38; İbn Müflih, *el-Mübdî'*, VII/69; Behûti, *Keşşâfü'l-knâ'*, V/82-83; Ruhaybânî, *Metâlibu üli'n-nühâ*, V/109-110.

⁸⁹ Bkz. Duman, *Beş Sârenin Tefsiri*, s. 168.

⁹⁰ Bkz. Nisâbü'r, *Carâibü'l-Kur'ân* (Taberî tefsirinin kenarında), C. IX, cüz. XVII, s. 47, 59 vd.

⁹¹ Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, VI/256; Şebrâmelîsî, *Hâşiye ala'r-Remlî* (Nihâyetü'l-muhtâc ile birlikte), VI/256; "Kefâet", *el-Mevsâatü'l-fıkhiyye*, XXXIV/266 vd.

⁹² Duman, *Beş Sârenin Tefsiri*, s. 182. Ayrıca bkz. age, s. 176-177.

4- Zinayı İtiyat Haline Getirenlerin Nikahı⁹³

Buraya kadar verilen bilgiler daha çok zinanın basit suç⁹⁴ şeklinde tezâhür eden halleriyle ilgili hükümleri kapsamaktaydı. Kur'an ve hadis naslarıyla şiddetle yasaklanan zina gibi bir fiilin sıradan bir yasak gibi görülmesi mümkün olmamakla birlikte, aynı suçun münferit veya mahdut bir vak'a olarak kalması ile yaygın olarak işlenmesi, aleniliğinde bir sakınca görülmemesi, daha da ötesi zinanın kurumsal hale getirilmesi arasındaki tehlike ve tahrip oranının aynı olamayacağı açıktır. Hülâsa zinanın, fuhuş⁹⁵ şeklinde -ki Arapça'da bunun karşılığında yaygın olarak *biğâ*⁹⁶ kavramı kullanılmaktadır-zinanın kurumsallaşması mümkündür. Nitekim tarih içerisinde ve günümüz dünyasında farklı ad ve imajlar altında fuhuş olayları olagelmıştır. Zinanın mevsuf/nitelikli şekli olarak da tabir edebileceğimiz bu tür cürümleri diğer zina fiillerinden ayrı mütalaa etmek isabetli olacaktır⁹⁷. Çünkü bu tür zina fiillerinde aleniyet, suçtu hafife alma, teşvik, tahrik unsurlarının ön planda olmasının yanında zina adeta kurumsallaşmış bir nitelik kazanmıştır. Zinanın itiyat⁹⁸ haline getirilmesi, fuhşun felsefi, sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda yaşam tarzı olarak benimsenmesi onun diğer basit zina olaylarından ayrı mütalaa edilmesini gerekli kılmaktadır. Konuyla ilgili olarak M. Hamdi Yazır şunları söyler:

"Zâni, bir zâniye veya müşrikeden başkasını nikâh etmez.-Zinâkar bir kişi evlenecek olursa alacağı kadın ya bir zâniye veya bir müşrikedir. Çünkü iman ve iffet sahibi temiz salih kadınlar bunlardan nefret eder, ona tenezzül etmezler veya etmemelidirler. Bu vasıftaki erkekler de olsa olsa ya kendisi gibi zinâkar veya müşrike bir kadına rağbet eder ki müşrikelerin de iffeti meşkûktur. Ve işte zina şirke, şirk de zinâyâ böyle yakındır. Diğer taraftan karakter itibarıyla zinâkar olan bir erkek, iffetsiz kadınlarla alakadar olur, onlardan tiksizmez, aksine şehvetini tahrik edip hevasına uyduklarından dolayı onların cazibesine kapılırlar. Bu his onun evlenme hususunda-

⁹³ Zinanın itiyadı ile gerek ceza infazı öncesi irtikâp edilen çok sayıda zina suçunun işlenmesini (tedâhül), gerekse, infaz sonrası tekrar irtikâbını (tekerrür, itiyat ve iptilâ) kısacası zinanın şahsın hayatından bir parça haline gelmesini kastediyoruz (Yazar). Bu kavramlar hakkında geniş bilgi için bkz. Sabri Erturhan, *İslâm Ceza Hukukunda Tekerrür*, Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas, 2001; a. mlf, *İslâm Ceza Hukukunda İctima*, Rağbet yayınları, İstanbul, 2002.

⁹⁴ Basit suçlar (esas suç tipi-kural suç tipi), kendilerinde kanunî ağırlatıcı bir sebep bulunmayan suçlardır. Mevsuf/Nitelikli Suçlar ise, kendilerinde kanunî ağırlatıcı sebep bulunan suçlardır. Meselâ bir hırsızlık suçunun sahte anahtar kullanarak, kapı ve pencereler kırılarak ikâi mevsuf suç kapsamına girer. Adam öldürme basit suç kapsamına girerken, kişinin kendi babasını katli mevsuf suç kapsamına girer. Taner, *Ceza Hukuku* (Umûmî Kısım), s.103; Önder, Ayhan, *Ceza Hukuku*, II/62-63. Kâbe, camî gibi yerlerde zina etmek, bir şahsın nikahı kendisine yakın akrabasıyla zina irtikâbı, Ramazan orucunu alenen ve içkiyle bozmak, Peygamberlere ve kutsal kitaplara sövmek, hirâbe suçu işlemek (hırsızlığın nitelikli şekli) gibi fiiller de fıkıhda mevsuf suçlara verilebilecek örnekler arasındadır (Yazarın notu).

⁹⁵ Bozkurt, "Fuhuş", *DİA*, XIII/211-214.

⁹⁶ "Biğâ", *el-Mevsûata'l-fıkhiyye*, VII/129. Biğâ konusunda ayrıca bkz. Nûr, 24/33; Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'an*, III/475-476; İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'an*, III/401-403; Râzî, *Meftâhü'l-gayb*, XXIII/192; Sâyiş, *Tefsîru âyâtü'l-ahkâm*, III/328; Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, VI/188-190.

⁹⁷ Suçun alenî işlenmesi, çeşitli yollarla özendirilmesi, suçun işlenmesi için bazı özel mekanların tahsis edilmesi, suçun bir geçim kaynağı haline getirilmiş olması ve sürekli yapılması gibi nedenler İslâm hukuku açısından fuhşu zinanın mevsuf şekline dönüştürmektedir (Yazar).

⁹⁸ Ceza hukuku literatüründe suçta itiyat tekerrürden daha ileri ve tehlikeli bir suç işleme şekli olup, itiyadî suçlu kendine özgü biyolojik ve psikolojik bir fizyonomiye sahip olan anormal bir suçludur Dönmezer-Erman, *Ceza Hukuku* (Genel Kısım), III/124; İçel, *Yaptırım Teorisi*, s. 250. Geniş bilgi için bkz. Üzülmüş, "Suçta İtiyat", *Yargıtay Dergisi*, C. XXVI, Sy. 1-2, Ankara, 2000, s. 134-154; Erturhan, *İslâm Ceza Hukukunda Tekerrür*, s. 96-97.

ki fikrini ve muhakemesini bozar da nikaha rağbet etmez ve şayet evlenecek olursa alacağı öyle birisi olur. Zira iffetin kadrini bilmez, ehl-i iffeti takdir etmez, kendi sınırını/benzerini arar, bu suretle erkeğin iffetsizliği iffetsiz kadına düşmesine saik olduğu gibi nihayet nikah edeceği kadının iffetsiz olmasına da bâis olur.....Zâniye bir kadını da zâni ve müşrikten başkası nikah etmez. Yani iffet ve namusu olanlar zaniyeden nefret eder, onu nikah etse etse bir zinakar yahut zinadan sakınmamak adetleri olduğu cihetle bir müşrik nikah eder. Çünkü *"habis kadınlar habis erkekler için, habis erkeler de habis kadınlar içindir"*⁹⁹. Ve bu kabil bir nikah da mü'minlere haram kılınmıştır¹⁰⁰. Çağdaş müfessirlerden Süleyman Ateş'in mütalaası da şöyledir: "Ayetin haber verdiği gerçek şudur: Fâhişe bir kadını, ancak fuşşa almış bir erkek kabul eder. Namuslu insanlar, fahişelerle evlenmek istemezler. *"Kötü kadınlar kötü erkelere, kötü erkekler de kötü kadınlara; iyi kadınlar iyi erkelere, iyi erkekler de iyi kadınlara meylederler"*¹⁰¹ ayeti de bu psikolojik durumu bildiriyor. Fasık, habis, işi gücü zina ve fiske işlemek olan, iffetli kadınlardan hoşlanmaz. O kendisi gibi iffetsiz birini seçer. Genellikle fahişe kadın da kendi tıynetinde olan bir erkekle evlenir. "Tencere yuvarlanır kapağını bulur." Namuslu insanlar iffetsizlerle yaşayamazlar. İffetsiz insanlarla mutlu bir yuva kurulamaz. İnanmış bir insanın, fuhuş yapan biriyle hayat sürmesi doğru olamaz. Onun için mü'minlerin, zina edenlerle evlenmeleri haram kılınmıştır. Çünkü böylelerine rağbet, toplumda edepsizliğin, utanmazlığın artmasına, namuslu kadınlara karşı ilginin azalmasına yol açar. Nitekim Avrupa toplumlarında bu iffetsizlik yayılmış, artık evlenilecek kızın başka erkelerle gayri meşru ilişkilerde bulunmuş olması bir ayıp olmaktan çıkarılmıştır¹⁰².

Modernizmi dinî ve ahlakî kurumların toplum hayatındaki etkilerini kaldırmak olarak telakkî eden zihniyetle birlikte son yüzyılda fuhuş türlü isim ve imajlar altında giderek yayılma imkanı ve meşrulaşma zemini bulmuştur. Bu cümleden olarak modern Batı'da bireycilik hararetle savunulmuş, özgürlük anlayışı saptırılmış, bunun tabii bir sonucu olarak gençler aile ilgi, terbiye ve himayesinden mahrum kalmış, lüks ve pahalı yaşamanın özendirilmesi ev ve aile yuvası kurmayı zorlaştırmış, ekonomik ve siyasî başarı en yüksek ideal olarak empoze edilmiş, cinsellik bu amaca ulaşmada bir istismar aracı olarak kullanılmış, bütün bunlar aile kurumunun büyük yara almasını, modernist toplumlarda veya kesimlerde fuhşun yayılmasını ve hatta bir iş alanı gibi nitelik kazanması sonucunu doğurmuştur¹⁰³.

Günümüzde fuhşun sebep olduğu AIDS vb. korkunç hastalıkların zuhûru, İslâm'ın fuhşu önlemek için getirdiği hukukî ve ahlakî tedbirlerin ne denli önemli olduğunu ortaya koymasının yanında fuhşun çirkinliği ve tahrifatının sadece sebep olduğu zührevî hastalıklarla sınırlı olmadığı da açıktır. Cinsiyet ahlakı bakımından fuhuş ruhî sapıklıklara ve kadın kişiliğinin en önemli unsuru olan iffetin kaybolmasına sebep olur. İffetin kaybolması kişinin cemiyet içinde şeref ve itibarını kaybetmesine, bu yüzden de başka ahlakî kusurları yapabilecek hale gelmesine yol açar. Vazife ahlakı bakımından fuhuş, başka bir kişiye bir insan gibi değil bir eşya gibi bakma

⁹⁹ Nûr, 24/26. "Habîs" kavramının anlamları arasında zinanın da bulunduğu konusundaki yorumlar için bkz. Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'an*, III/451; Râzî, *Mefâtilü'l-gayb*, XXIII/169; Sâyiş, *Tefsîru âyâtü'l-ahkâm*, III/286.

¹⁰⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/3473-3474.

¹⁰¹ Nûr, 24/26.

¹⁰² Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, V/152.

¹⁰³ Bozkurt, "Fuhuş", *DİA*, XIII/213.

anlamı taşıdığı için insani prensiplere tamamen zıttır. Nihayet fuhuş sevgisiz olarak vücudunu satmaktır; kişilik şuurunu yitirdiği için kişiliğe en ağır hakarettir¹⁰⁴. Fuhuş sadece kadınlara özgü bir fiil olarak algılanmak da isabetli bir yaklaşım olmaz. Zinanın yanısıra bir takım cinsel sapıklık ve fiillerin erkekler tarafından da adet haline getirilmesi vâki¹⁰⁵ olduğu gibi sektörel anlamdaki fuhuş olaylarında erkeğin bu suçun en önemli unsurlardan birini oluşturduğu da dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Fuhuşun tehlike boyutları hakkında kısmen de olsa bir fikir veren bu mütalaa-lardan sonra ulemânın yaklaşımlarına geçebiliriz. Fıkıh ve tefsir kaynaklarında fahişe bir kadınla evlenmek şu gerekçelerle haram kabul edilmiştir:

a) Konuya ilişkin nassların birlikte değerlendirilmesi haram hükmünün fuhuş yapan kadınlarla (bağâyâ) evlenmeye münhasır kılındığını göstermektedir. Nevevî (676/1277) gibi alimler bu görüştedir¹⁰⁶.

b) Hz. Peygamber fahişe kadınlara (bağâyâ) mehir verilmesini haram görmüş-tür¹⁰⁷. Dolayısıyla onlarla evlilik akdi yapmak yasaktır. Bu rivayeti yorumlayan ve hadiste geçen mehir lafzına ücret anlamı verenleri tenkit eden İbn Hazm şöyle demektedir: Ne dil açısından ne de fıkıh literatüründe zina karşılığı ödenen ücret için mehir lafzı kullanılmamıştır. Dolayısıyla "mehir" sözcüğü sadece meşrû nikahta ödenen ücret için kullanılan bir ıstılahtır. Mehir nikaha özgü bir terim olunca fahişeleri nikah etmek caiz olmayıp, haramdır¹⁰⁸.

c) İffetli bir mü'minin zina ile özdeşleşen bir fahişeye nikah akdi yapması, bu kişinin fâsiklar¹⁰⁹ kapsamına girmesine, hakkında çeşitli spekülasyonların oluşmasına, zina töhmeti altında kalmasına sebep olacaktır. Fısk meclislerinden dahi uzak durulması emredilmiş iken, bu tür kadınlarla evlenmeye asla cevaz verilemez. Dolayısıyla fahişelerle evlenmek haramdır. Zemahşerî (538/1143) ve Râzî (606/1210) gibi alimler bu düşüncededir¹¹⁰. Râzî ayrıca salih ve iffetli kadınları bırakıp da bütünüyle fahişelere/bağaya arzu duyarak evlenmenin kesinlikle haram olduğuna da vurgu yapar¹¹¹.

d) Evlenilecek kimseler ayetin nüzül sebebinde de bahsedildiği gibi, zinayı helal gören veya hafife alan genelev mensupları veya sermayecilerinden iseler, bunların nikahları müşrike bir kadının nikahı gibi kesinlikle haramdır. Ayet, bu tür kadın/erkeklerle evlenilmeyeceği noktasında nassdır. Yani asıl nüzül sebebi (sevk-i kelâm) budur. Zinanın helal görülmesi veya hafife alınması söz konusu değil ise, bu gibi kişilerle yapılacak bir nikah akdi haram olmasa bile tahrimen mekruhtur. Çünkü ayette bu tür evlilikten son derece kaçınılması için "tahrim" lafzı kullanılmıştır. Aksi

¹⁰⁴ Bozkurt, "Fuhuş", *DİA*, XIII/211-214

¹⁰⁵ Bozkurt, "Fuhuş", *DİA*, XIII/211-214

¹⁰⁶ Nevevî, *el-Mecmû'*, XVII/325.

¹⁰⁷ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/439; Buharî, *Büyü'*, 113, *İcâre*, 3, *Talâk*, 51.; Müslim, *Müsâkât*, 40,41; Ebû Davûd, *Tıb*, 23; Tirmizî, *Büyü'*, 46, *Nikah*, 37; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/66; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VI/10, 13.

¹⁰⁸ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/66.

¹⁰⁹ Fısk; kişinin büyük günahları işlemesi, küçük günahlar işlemekte ısrar etmesi veya farzları terk etmesi, kötü fiillerinin iyi fiillerinden çok olması şeklinde tanımlanmıştır. Ama genelde büyük günahları işleyen kişiler hakkında kullanılan bir terim olmuştur. Bkz. Kâsânî, *Bedâi'*, VI/268; Şafak, "Fısk", *DİA*, XIII/37-38.

¹¹⁰ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III/48; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXIII/131; Ebussûd Efendi, *İrşâdü'l-akli's-selîm*, IV/69; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/3477.

¹¹¹ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXIII/131.

halde bu lafız kullanılmazdı¹¹².

Ayet, fuhşu itiyat edinenlerle evlenmeyi yasaklamaktadır. Yukarıda görüldüğü üzere ayetin nüzül sebebi de budur. Tarih içerisinde bütün kurum ve kuruluşlarıyla İslâmî bir muhit oluşturulmuş, gerek zecrî tedbir ve müeyyideler gerekse suçu önlemeye yönelik eğitim ve güvenlik müesseseleri yoluyla zinanın kurumsallaşması engellenmiş, ırza ve namusa yönelik bu tür suçlar olabildiğince azalma eğilimi göstermiştir. Bu itibarla zina fiili işleyen biriyle yapılacak nikah akdi konusunda fakihlerin daha çok bireysel düzeyde kalan fiiller konusunda hüküm verdikleri görülmektedir.

Fuhşu itiyat edinen kadın veya erkeklerin evliliğine rağbet edip iffetli erkek ve kadınları terk etmenin kesinlikle haram olduğu düşüncesinde olduğumuz gibi fuhşu hayat felsefesi, yaşam tarzı, geçim kaynağı haline getiren ve işletmeciliğini yapan kadın ve erkekle akdedilen bir nikahın da aynı şekilde haram olduğu kanaatindeyiz. Dolayısıyla bu yönde hüküm veren fakihlerin görüşlerini daha isabetli görüyoruz.

Fakat bütün bu düşünceler ve yorumlarla birlikte tövbe unsurunu asla göz ardı etmemek gerekir. Tövbe kapısının herkese sonuna kadar açık olduğu malumdur. Derveze'nin ifadesiyle "kafir, münafık, yol kesici, kasıtlı kâtil gibi suçlular için Allah'ın af ve rahmet kapılarını açan gerçek bir tövbenin zanî ve zâniyeler için de açacağında kuşku yoktur."¹¹³ Fakat bu konumdaki kadın ve erkeklerin tövbelerinin hem kalben, hem lisânen, hem de fiilen gerçekleşmesi şarttır. Failin fuhuş ortamından uzaklaşması, bu kişilerle irtibatını kesmesi, diğer emir ve yasaklara da titizlikle riayet etmesi, kendisini ibadete vermesi ve bütün bunlarda süreklilik ve kararlılık göstermesi gibi somut davranışların sergilenmesi gerekir. Tövbekâr oldukları yönünde bir kanaate sahip olunduktan sonra bu kişilerle yapılacak bir nikahın hukuken geçerli olmayacağını iddia etmenin isabetli olmayacağı kanaatindeyiz.

Tövbeden sonra tekrar eski yaşantısına dönenlerle bir nikah akdi yapılıp yapılamayacağı hususuna gelince bazı İslâm hukukçuları mükerrir suçlunun tövbesinin artık kabul edilemeyeceği düşüncesindedirler¹¹⁴. Bu yaklaşım esas alındığında fuhuştan tövbe eden sonra tekrar fuhşa dönen sonra tövbe eden sonra tekrar eski çirkin yaşantısına dönen bir kadın veya erkekle kurulacak bir nikah akdi konusuna ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Çünkü suç kronikleşmiştir. İslâmî değerler bir yerde hafife alınmıştır. Dolayısıyla bu karakterdeki şahıslarla yapılan bir nikahın yürümeyeceği açıktır. Kısacası mükerrir ve itiyadî suçlularla tövbesini tekrar tekrar bozup eski yaşantısına dönen erkek ve kadınlarla evlenmenin caiz olmayacağı düşüncesindeyiz.

C- Konuyla Bağlantılı Diğer Hususlar

Zina eden erkek ve kadının yapacakları evliliklerinin hukukîliği yanında evli eşlerden birinin zina işleminin mevcut nikah akdine etkisi, zina sonucu hamile kalan bir kadınla yapılan nikah, zinanın, faillerin usûl ve fûrûlarını da kendilerine haram kılıp kılmayacağı, zina sonrası yapılan bir evliliğin cezayı iskâtı gibi hususlar da fakihler arasında ayrıca tartışılmıştır. Şimdi bu konulara ilişkin görüş ve yaklaşımlara göz atalım:

1-Evli Eşlerden Birinin Zina İşlemesi

¹¹² Beyzâvî, *Envârü't-Tenzîl*, II/116; Ebussûd Efendi, *İrşâdü'l-akli's-selîm*, IV/69; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V/3473-3474, 3478. Ayrıca bkz.. Uleyş, *Minahu'l-celîl*, III/265.

¹¹³ Derveze, *et-Tefsîru'l-hadis*, X.Cüz, s. 15-16.

¹¹⁴ Üdeh, *et-Teşrîu'l-cinâi'l-İslâmî*, I/768; Ebû Zehra, *el-Ukûbe*, s. 195-196; "Tevbe", *el-Mevsâtü'l-fikhiyye*, XIV/131; Erturhan, *İslâm Ceza Hukukunda Tekerrür*, s. 36.

Evli eşlerden birinin nikahlı buldukları süre içerisinde işlemiş olacakları bir zina sonucu mevcut nikahın münfesihi olup olmayacağı hususu da tartışmalıdır. Cumhûru oluşturan Hanefî¹¹⁵; Şâfiî¹¹⁶, Mâlikî¹¹⁷, Hanbelî¹¹⁸ ve Zâhirî fukahası¹¹⁹ evlilik bağının devam ettiği bir zaman diliminde eşlerden birinin zina irtikâbının mevcut nikah akdini bozmayaacağına hükmetmişlerdir. Mücâhid, Atâ, Nehâî, Sevrî ve İshâk gibi hukukçular da aynı düşüncededirler¹²⁰.

Zinanın fesh nedeni olamayacağı düşüncesindeki bu fakihlerin gerekçeleri arasında Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek, hiçbir erkeğin elini geri çevirmeyen bir eşi bulunduğunu ve nasıl bir yol izlemesi gerektiğini soran sahabiye Hz. Peygamber'in verdiği cevaptır. Hz. Peygamber bu kişiye önce eşini boşaması, adamın eşini çok sevdiğini söylemesi üzerine de sabretmesi ve eşini nikahında tutması talimatını vermiştir¹²¹. Hz. Peygamber'in, Mâiz'i evli iken zina etmesi nedeniyle recmetmiş olmasına rağmen eşiyle olan nikahlarını feshetmemiş olması da bu fakihlerin ileri sürdükleri bir diğer gerekçedir¹²². Yine Hz. Peygamber'in Veda Hutbesinde zina irtikâp eden evli kadınların alınan bir takım tedbirlerle kendilerini düzeltmeleri halinde boşanmalarını tavsiye eden sözleri de¹²³ zinanın mevcut nikahı feshetmeyeceği yönünde ileri sürülebilecek bir diğer delildir¹²⁴. Diğer taraftan Ahmed b. Hanbel, evlilik esnasında irtikâp edilen bir zinanın çiftler arasındaki nikah bağını ortadan kaldırmayacağı düşüncesinde olmakla birlikte, "suyun (kendi spermelerinin) başkasının tarlasına (başkasıyla cinsel ilişkiye giren bir kadının rahmine) akıtılmasını yasaklayan"¹²⁵ hadisi esas alarak böyle bir evliliğin devamını kerih/mekruh görmektedir¹²⁶.

Câbir b. Abdillâh ile Hasan Basrî ise zina işleyen bir kadının kocasıyla arasının tefrik edileceği düşüncesindedirler. Ayrıca Hz. Ali'nin bu konuda bir uygulaması da bulunmaktadır. Hz. Ali, zina eden evli bir erkeğin nikahlı hanımıyla arasını tefrik etmiş ve bu tefriki zina sonrası erkeğin hanımıyla cinsel ilişkiye girmesine müsaade etmeksizin gerçekleştirmiştir. Hz. Ali, böyle bir uygulamaya giderken, erkeğin eşine zina iftirası atması akabinde *mülâane*'ye başvurulması sonucu aralarındaki nikah bağının tamamen sona ermesini esas almış ve sübut bulan bir zina fiilinin tefrik sebebi olacağına hükmetmiştir¹²⁷.

¹¹⁵ İbn Nüceym, *el-Bahru'r-râik*, III/115; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, III/50.

¹¹⁶ Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/190-191; Bağavî, *et-Tehzib*, V/334 Necîb el-Mutî'î, *Tekmilâtü'l-Mecmû'*, XVII/328.

¹¹⁷ Bağdâdî, *el-Meâne*, II/795-796.

¹¹⁸ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/603; Behûfî, *Keşşâfü'l-kınâ'*, V/83.

¹¹⁹ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/67.

¹²⁰ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/603. Ayrıca bkz. Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/190.

¹²¹ Tirmizî, *Nikâh*, 12, VI/67; Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/190-191; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/67; Bağavî, *et-Tehzib*, V/334; Necîb el-Mutî'î, *Tekmilâtü'l-Mecmû'*, XVII/328; Şevkânî, *Neylül-evtâr*, VI/172.

¹²² İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/67.

¹²³ Tirmizî, *Radâ'*, 11, Tefsir, 2, 9; İbn Mâce, *Nikâh*, 3, I/594; Şevkânî, *Neylül-evtâr*, VI/172.

¹²⁴ Şinkîfî, *Edvâu'l-beyân*, V/426.

¹²⁵ Hadis hasendir. Bkz. Ebû Dâvûd, *Nikâh*, 43, 44, II/615-616; Tirmizî, *Nikâh*, 35, III/437; Beyhâkî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/738; Zeylei, *Nasbu'r-râye*, VI/146-147; San'ânî, *Sübülü's-selâm*, III/207; Şevkânî, *Neylül-evtâr*, VI/363.

¹²⁶ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/604; İbn Müflih, *el-Mübdî'*, VII/70.

¹²⁷ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/603. Ayrıca bkz. Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/190; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, IX/67. Bu konudaki farklı rivayetler için bkz. İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/315.

2-Zinanın *Hürmet-i Musâhere*¹²⁸ Doğurması

Zina fiilinin zina ilişkisine giren kadın ve erkeğin birinci dereceden yakın akrabalarıyla evlenme yasağı oluşturup oluşturmayacağı konusunda iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Hanefî¹²⁹ ve Hanbelî¹³⁰ hukukçuları zina ilişkisinin, aynen evlilikte olduğu gibi faillerin usûl ve fûrûunu karşılıklı olarak birbirlerine sürekli (ebedî) olarak haram kılacağı görüşündedirler. Bu fakihler, “*babalarınızın evlenmiş oldukları/nikahladıkları kadınlarla evlenmeyin*”¹³¹ mealindeki ayeti temel alarak ayetin genel kapsamlı/âmm oluşunu ayette geçen “nikah” lafzının lügat anlamı olan “cinsel ilişki” anlamını bu hükme varmalarının gerekçesi olarak ileri sürmüşlerdir. Yine bu hukukçular haram yoldan meydana gelen bir cinsel ilişkinin helaliyle aynı sonucu doğuracağına hükmetmişlerdir. Çünkü her iki durumda da *istimta'* (karşılıklı yararlanma) söz konusudur. Nikah sonucu birleşmelerin çocuk oluşumuna sebep teşkil etmesi gibi zina ilişkisinin de çocuk oluşumuna sebep teşkil edeceği hususu bu fakihler tarafından ileri sürülen bir başka gerekçedir. Bütün bu nedenlerden dolayı zina da *hürmet-i müsâhare* doğurur. İmrân b. Husayn, Hasan, Atâ, Tâvûs, Mücâhid, Şa'bî, Nehaî, Sevrî ve İshâk gibi hukukçular da bu görüşü taşımaktadırlar¹³².

Malikî mezhebinde haram, mekrûh ve caiz şeklinde üç farklı görüş bulunmakla birlikte tercih edilen görüş, zinanın hürmet-i müsâhare doğurmayacağı yönündedir¹³³. Mezhebin imamı Mâlik b. Enes'ten zinanın hürmet-i müsâhare doğurup doğurmayacağı konusunda müsbet ve menfi farklı iki görüş nakledilmiştir¹³⁴. Şafîî fukahası¹³⁵ ile İbn Abbâs, Saîd b. el-Müseyyeb, Yahyâ b. Ya'mer, Urve, Zührî, Ebû Sevr, İbnü'l-Münzir gibi hukukçular da zinanın hürmet-i müsâhare doğurmayacağı görüşündedirler¹³⁶. Zinanın hürmet-i müsâhare doğurmayacağı düşüncesinde olan bu fakihlerin gerekçeleri de şöyledir: Zina ilişkisine girdiği bir kadının annesiyle yapılacak bir nikahın hükmünün sorulması üzerine Hz. Peygamber: “لا يحرم الحلال

¹²⁸ Evlilik dolayısıyla karşılıklı olarak eşlerin usûl (anne, baba, dede, nine...) ve fûrûunun (oğul, kız, torun vb.) nikahlarının biri birlerine sürekli olarak haram olmasına hürmet-i müsâhare denir. Bkz. İbn Rüşd (hafid), *Bidâyetü'l-müctehid*, III/989-990; Ebû Zehra, *el-Ahvâlü's-şahsiyye*, s. 67; Kal'aci-Kuneybî, *Mu'cemu'lügati'l-fukahâ'*, s. 432; Zuhaylî, *el-Fikhu'l-İslâmî ve edilletühâ*, VII/100, 132-137; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 170; Şa'bân, *el-Ahkâmü's-Şer'iyye li'l-ahvâli's-şahsiyye*, s. 141, 146-154; Şelebî, *Ahkâmü'l-üsrê*, s. 164, 169; İmam, *ez-zevâc ve't-talâk fi'l-fikhi'l-İslâmî*, s. 95-97.

¹²⁹ Kadîhan, *el-Fetâvâ'l-Hâniyye*, I/360; Mevsilî, *el-ihiyâr*, III/117; Zeyleî, *Tebyinü'l-hakâik*, II/106; Bâbertî, *el-İnâye (Fethu'l-Kadîr* le birlikte), III/219-220; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, III/219-220; Şeyhzâde (Dâmad), *Mecmau'l-enhur*, I/266; Zuhaylî, *el-Fikhu'l-İslâmî ve edilletühâ*, VII/134-135; Şelebî, *Ahkâmü'l-üsrê*, s. 74. İmam, *ez-zevâc ve't-talâk fi'l-fikhi'l-İslâmî*, s. 97. Zinanın hürmet-i müsâhare doğuracağına hükmeden fakihler şehvet ve intişar olması koşuluyla zinanın öncülleri kapsamına giren fiillerin de haramlık doğuracağı düşüncesindedirler. Bkz. age.

¹³⁰ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/576; Merdâvî, *el-İnsâf*, VIII/118; Behûtî, *Keşşâfü'l-knâ'*, V/70,72; Ruhaybânî, *Metâlibu'ül-n-nühâ*, V/94-95; Zuhaylî, *el-Fikhu'l-İslâmî ve edilletühâ*, VII/134-135; Şelebî, *Ahkâmü'l-üsrê*, s. 174; İmam, *ez-Zevâc ve't-talâk fi'l-fikhi'l-İslâmî*, s. 97.

¹³¹ Nisâ, 4/22.

¹³² İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/576. Bu konuda değişik rivayetler için bkz. İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III/303-304.

¹³³ Dardîr, *eş-Şerhu's-sağîr*, II/405; Uleyş, *Minehu'l-celîl*, III/330; Şelebî, *Ahkâmü'l-üsrê*, s. 174 vd; İmam, *ez-zevâc ve't-talâk fi'l-fikhi'l-İslâmî*, s. 97.

¹³⁴ Bâcî, *el-Müntekâ*, III/306-308; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, VI/173.

¹³⁵ Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, IX/191; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/576; Necîb el-Mutî'î, *Tekmilâtü'l-Mecmû'*, XVII/326-327. Ayrıca bkz. İbn Rüşd (hafid), *Bidâyetü'l-müctehid*, III/993; Şelebî, *Ahkâmü'l-üsrê*, s. 174.

¹³⁶ Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, IX/191; İbn Rüşd (hafid), *Bidâyetü'l-müctehid*, III/993; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/576.

*haram olan zina filinin, helal olan nikah akdini harama çeviremeyeceğini*¹³⁷ söylemiştir. Diğer taraftan zina gayr-i meşrû bir cinsel ilişkidir, erkek ve kadın arasında daha önceden bir nikah bağı bulunmadığı için bu ilişki hukuk dışıdır. Bu itibarla zina yoluyla vaki olan bir cinsel ilişki sonucu firâş (nesep-evlilik bağı) sabit olmaz. Kısacası hukuk dışı bir fiile hukukî bir nitelik verilemez. Bütün bunlardan dolayı zina ilişkisiyle hürmet-i müsâhare oluşmaz. İlişki hukukî olmayınca kadının iddet beklemesi de gerekmez. Kısacası hukukî olanla hukuk dışı olan denk tutulamaz. Çünkü hukukî olan nikah bir nimet ve ilahi lütuftur, zina ise yasak bir fiildir. Yasak bir fil ise nimet ve lütuf olamaz¹³⁸.

3-Zina Sebebiyle Hamile Kalan Kadının Nikahı

Zina sonucu hamile kalan bir kadınla yapılacak bir nikah akdi konusunda İslâm hukukçularının farklı yaklaşım içerisinde oldukları görülmektedir. Hanefî fukahası bir erkeğin, zina sonucu kendisinden hamile kalan bir kadınla yaptığı nikah akdinin geçerli olduğu ve nikah akabinde kurulacak cinsel ilişkinin helal olduğu noktasında görüş birliği içerisindeyler. Zina ilişkisi sonucu başka bir erkekten hamile kalan kadın ile yapılan nikah akdi ise Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre aynı şekilde geçerlidir. Şu kadar var ki bu kadınla çocuğunu doğuruncaya kadar cinsel ilişkiye girmesi yasaktır. Çünkü Hz. Peygamber, *bir kimsenin kendi sıyunu/spermlerini bir başkasının tarlasına akıtmayı*¹³⁹ yasaklamıştır¹⁴⁰. Ebû Yusuf ise zina sonucu başka bir erkekten hamile kalan bir kadınla yapılan nikahın fâsit olduğu kanaatindedir. Ebû Yusuf böyle bir nikah akdini geçersiz sayarken meseleyi zina harici hamile kalan ve çocuğunun nesebi sahih olan hamile bir kadının durumuna kıyas etmiştir. Bu konumdaki bir kadınla yapılacak bir akdin sahih olabilmesi için ise kadının çocuğunu doğurması ön koşuldur. Ebu Hanîfe ve İmam Muhammed ise *"وأحل ما وراء ذلكم"* - *Bunların dışında kalan kadınlarla nikahlanmanız size helal kılındı*¹⁴¹ ayetini delil göstererek bu kabil bir nikah aktinin geçerli olduğuna hükmetmişlerdir¹⁴².

Şâfiî fukahası da zina sebebiyle hamile kalan bir kadınla yapılan nikahın caiz olduğu görüşündeyler. Çünkü zâniye bir kadının iddet beklemesi gerekmez. Fakat yine de böyle bir nikah mekruh görülmüştür. Mezhepte hakim olan görüşe göre nikah kıyıldığı andan çocuğun doğduğu süreye kadar geçen süre içerisinde cinsel ilişkiye girmek caiz değildir. Nisâ sûresi 24. ayeti yanında Hz. Peygamber'in, *"yasak filin*

¹³⁷ İbn Mâce, Nikah, 63, I/649 (İbn Mâce'de hadisin zayıf olduğu kaydedilmiştir); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/273-274; Muttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XVI/326.

¹³⁸ Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/191; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/576; Necîb el-Muti'î, *Tekmilâtü'l-Mecmâ'*, XVII/326-327. Ayrıca bkz. İbn Rüşd (hafid), *Bidâyetü'l-müctehid*, III/993; Zuhaylî, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve edilletühü*, VII/135-136; Şa'bân, *el-Ahkâmü's-Şer'iyye li'l-ahvâli's-Şahsiyye*, s. 151-154; İmam, *ez-Zevâc ve't-talâk fi'l-fıkhi'l-İslâmî*, s. 97.

¹³⁹ Ebû Dâvûd, Nikâh, 43, 44, II/615-616; Tirmizî, Nikâh, 35, III/437; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/738; Zeylei, *Nasbu'r-râye*, VI/146-147; San'ânî, *Sübülü's-selâm*, III/207; Şevkânî, *Neylü'l-evât*, VI/363.

¹⁴⁰ Kâsânî, *Bedâi'*, II/269; Kadîhan, *el-Fetâvâ'l-Hâniyye*, I/366; Zeylei, *Tebyînü'l-hakâik*, II/113; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râik*, III/113-114; Şeyhzâde (Dâmad), *Mecmau'l-enhur*, I/268; *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*, I/280; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, III/48.

¹⁴¹ Nisâ, 4/24.

¹⁴² Kâsânî, *Bedâi'*, II/269; Mevsîlî, *el-ihiyâr*, III/116; Zeylei, *Tebyînü'l-hakâik*, II/113; Bâbertî, *el-İnâye (Fethu'l-Kadîr* ile birlikte), III/241-242; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr*, III/241-242; Şeyhzâde (Dâmad), *Mecmau'l-enhur*, I/268; *el-Fetâvâ'l-Hindiyye*, I/280.

yani zinanın helali yani nikahı haram kılamayacağına" dair ¹⁴³ hadisi de bu fukahenin hamile bir kadınla yapılacak evlilik akdinin geçerli olduğuna dair ileri sürdükleri gerekçeleri arasında yer almaktadır. Bir diğer gerekçe de Hz. Ömer'e ait uygulamadır. Rivayete göre Hz. Ömer, zina işleyen iki kişinin itirafları üzerine ceza uygulamış, ardından nikahla aralarını birleştirmeye gayret etmiş ama erkek evlenmekten kaçınmıştır. Bu uygulama örneği zina sonucu gerçekleştirilecek bir evlilik akdinde iddetin gerekli olmadığını gerekçesidir¹⁴⁴.

Mâlikî¹⁴⁵ ve Hanbelî fukahası ise zina sonucu hamile kalan bir kadınla doğumunu yapıncaya kadar nikah akdi yapmanın caiz olmadığı görüşündedirler. Gerekçeleri yine suyun başkasının tarlasına akıtılmamasını¹⁴⁶ âmir hadis ile doğumunu yapıncaya kadar (başkasından) hamile kalan bir kadınla cinsel ilişki kurulmasını¹⁴⁷ yasaklayan hadistir. Hanbelî fakihler bu konumdaki bir kadının nikahının geçerli olabilmesi için ayrıca kadının tövbesini de şart koşmuşlardır¹⁴⁸.

4-Nikah Akdinin Cezayı Düşürmeye Etkisi

İslâm hukukçuları zina irtikâbı sonrası failer tarafından kurulacak bir nikah akdinin suçun cezasını düşürüp düşürmeyeceğini tartışmışlardır. Hanefî mezhebinin imamı Ebû Hanîfe dışındaki hukukçular zina sonrası gerçekleştirilen bir nikah akdinin suçun cezasının düşmesinde müessir olamayacağı kanaatindedirler. Çünkü nikah yasak bir fiilin yani zinanın işlenmesinden sonra akdedilmiştir. Sonraki nikahın hukukî oluşu daha önceki hukuk ihlalini veya suçu ortadan kaldıramaz. Bir başka ifadeyle kişiler önce suç işlemiş, bir hukuk kuralını ihlal etmişler böylece işlenen suç karşılığında öngörülen cezayı hak etmişlerdir. Sonradan hukuk çerçevesine girilmesi önceki suçun cezasını ortadan kaldırmaz. Bunun onaylanması zinanın endirekt olarak onaylanması anlamına gelir ki böyle bir onay, failerin ceza infazından kendilerini kurtarmak için evliliği basamak olarak kullanmalarını ve nikah kurumunun istismasını intaç eder. Bir başka ifadeyle kanuna karşı hile yöntemi yaygınlaşmış olur¹⁴⁹.

Cezanın düşmesi konusunda Ebû Hanîfe'ye atfedilen farklı iki görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden birinde Ebû Hanîfe, hırsızlıkta çalınan malın daha sonra satın alınması halinde failden cezanın düşmesi örneğinde olduğu gibi, zina sonrası akdedilse dahi nikahın varlığının *istimtâ'* hakkı doğuracağı, bu durumun da şüphe oluşturacağı, bu şüphenin de haddi düşüreceği iddiasını ileri sürmektedir. Ebû

¹⁴³ İbn Mâce, Nikah, 63, I/649 (İbn Mâce'de hadisin zayıf olduğu kaydedilmiştir); Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/273-274; Muttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XVI/326.

¹⁴⁴ Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebir*, IX/189; Bağavî, *et-Telzîb*, V/334; Necib el-Mutîfî, *Tekmilletü'l-Mecmû'*, XVII/326; Kal'acı, *Mevsûatü'l-fikhi Ömer*, s. 837.

¹⁴⁵ İbn Rüşd (ced), *el-Beyân ve't-tahsîl*, IV/463, 86-88; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/601; Venşerîsî, *el-Mî'yârü'l-mu'rab*, IV/521; Derdîr, *eş-Şerhu's-sağîr*, II/677-678; Uleyş, *Minelu'l-celîl*, IV/300-301; Zuhaylî, *el-Fikhu'l-İslâmî ve edilletühû*, VII/150; "Hâmil", *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, XVI/272-273; Şa'bân, *el-Ahkâmü's-Şer'iyye li'l-ahvâli's-şahsiyye*, s. 523.

¹⁴⁶ Ebû Dâvûd, *Nikâh*, 43, 44, II/615-616; Tirmizî, *Nikâh*, 35, III/437; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/738; Zeylei, *Nasbu'r-râye*, VI/146-147; San'ânî, *Sübülü's-selâm*, III/207; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, VI/363.

¹⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, III/62; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII/738, IX/208; Zeylei, *Nasbu'r-râye*, III/368-369; San'ânî, *Sübülü's-selâm*, III/209; Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, VI/361.

¹⁴⁸ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VI/601; İbn Müflih, *el-Mübdî'*, VII/69; Behûtî, *Keşşâfü'l-knâ'*, V/82-83; Ruhaybânî, *Metâlibu ül'n-nühâ*, V/109.

¹⁴⁹ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, XII/198; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, V/277; İbn Müflih, *el-Mübdî'*, IX/73-74; Behûtî, *Keşşâfü'l-knâ'*, VI/98; Haskefî, *ed-Dürrü'l-muhtâr*, IV/10, 30; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, IV/10, 30; Üdeh, *et-Teşriü'l-cinâi'l-İslâmî*, II/367.

Hanîfe'nin bu görüşü, hırsızlık suçunda yargı sürecinin başlaması için bizzat mal sahibi yani mağdur tarafından dava açılmış olması gerektiği, zina sonrası gerçekleştirilen bir nikahın ise çalınan malın satın alınmasına kıyas edilmesinin doğru olmaya-çağı gerekçeleriyle isabetli görülmemiştir. Çünkü hırsızlık davasından önce malın aynı fail tarafından satın alınması halinde ceza düşer¹⁵⁰.

Diğer ihtihadında ise Ebû Hanîfe aynen cumhûr gibi düşünmekte ve şöyle demektedir: Nikah, zina fiilinin gerçekleşmesinden sonra yapılmıştır. Zina irtikâbı sonucu esasen haddin infazı gerekli hale gelmiştir. İşlenen suç ile sonra yapılan nikah akdi tamamen farklı şeylerdir. Dolayısıyla böyle bir nikah akdinin daha önce vaki olan bir suçun cezasını telafi etme özelliği bulunmamaktadır. Bu nedenle de sonraki bir nikahın önce işlenen zinanın cezasını düşürmesi söz konusu değildir¹⁵¹.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Zina suçu irtikâp edenlerle yapılacak bir nikah akdinin fıkhen geçerli olup olmayacağı hususunda fukahânın oldukça farklı görüşler ortaya koydukları görülmektedir. Bu ihtilafların nedenleri arasında ayetin haber nitelikli (ihbârî) olup olmaması, nikah kavramının hem evlenme hem de cinsel ilişki anlamlarına şamil müşterek bir lafız olması, nesh, tahsis ve ayetin hükmünün nüzul sebebine özgü olduğu iddiaları, bütün bu iddiaların yanında zina fiili işlemiş şahıslarla yapılan bir nikah akdinin geçerli olacağına dair ileri sürülen mevcut diğer deliller ve özellikle büyük sahabilere ait bu yöndeki uygulama örnekleri bulunmaktadır. Bütün bu iddia ve yaklaşımlar konuya ilişkin bir görüş birliğinin oluşmasını imkan vermemiştir.

Yaptığımız araştırmada görülen odur ki ulema, genelde, zinanın çok çirkin ve ağır bir suç olduğuna vurgu yapmalarına, iffet sahibi bir müslümanın bu nitelikteki kişilerle evlilikten kaçınmaları gerektiğine ve zina edenlerin yine aynı karakterdeki kişilerle evlenebileceklerine sıkça vurgu yapmış olmalarına rağmen yine de zina eden şahıslarla yapılacak bir evlilik konusunda *kesinlikle haram* veya *kesinlikle helal* hükümü vermekten kaçınmışlar, daha esnek bir tavır izleyerek orta bir yolu bulma çabası içerisinde olmuşlardır.

Konu etrafında oluşan farklı yaklaşımlar içerisinde bizim de katıldığımız görüş, tövbe eden bir zinakâr ile yapılacak nikah akdinin geçerli olacağı yönündeki cumhûra ait olan görüştür. Bununla birlikte suçluları Mâlikî fakihlerinin de yaptığı gibi bir derecelendirmeye tabi tutmak¹⁵², suç oranı ve suçu işleme biçimini dikkate alarak hüküm vermenin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz. Bu düşüncemize göre işlediği zina, sır perdesi içerisinde kalıp, olaya kimsenin muttali olmadığı veya yaptığı suçun bilinmesi ve duyulması faillerin aileleri gibi dar çevreyle sınırlı kalanlar ile kendilerine zina haddi infaz edilmiş olan faillerle yapılacak bir nikah akdinin mutlak anlamda caiz olacağı düşüncesindeyiz. İşlemiş oldukları zina fiili aile çerçevesini aşarak bir mahalle, semt vb. bir yörede bilinecek derecede yayılan, alenîlik kazanan bununla birlikte inkar sâiki olmaksızın çeşitli nedenlerle tövbe de etmeyen bir kadın ve erkekle evlenmenin mekruh yani tahrimen mekruh olacağı kanaatindeyiz. Defalarca zina işleyen, bu hali herkesçe bilinen, açıkça zina işlemekten çekinmeyen hatta bu fiilini bir övünç vesilesi sayan veya zinayı meslek haline getiren kimselerle yapılacak bir nikahın, gerçek anlamda tövbe etmedikleri ve bu tövbelerinde samimi oldukları

¹⁵⁰ Kâsânî, *Bedâi'*, VII/62; Üdeh, *et-Teşriu'l-cinâi'l-İslâmî*, II/367.

¹⁵¹ Kâsânî, *Bedâi'*, VII/62; Üdeh, *et-Teşriu'l-cinâi'l-İslâmî*, II/367.

¹⁵² Bkz. Sâvî, *Bulğatü's-sâlik*, II/349; Uleyş, *Minhu'l-celîl*, III/265.

iyice test edilmediği sürece haram olacağı kanaatindeyiz.

Tövbe ettikten sonra tekrar zinaya yönelen ve tövbelerini tekrar tekrar bozan şahıslar ile kendilerine ceza infaz edilmiş olmasına rağmen ıslah olmayan mükerrir veya itiyadî zinakârlar ile yapılacak bir nikah akdinin ise aynı şekilde haram ve batıl olacağı düşüncesindeyiz. Çünkü bu kişiler sergilemiş oldukları davranışlarıyla kendilerini düzeltmediklerini ve zinadan vazgeçemediklerini aksine suç işlemekte ve hukuku ihlalde ısrar ettiklerini fiilen göstermiş olmaktadırlar.

Tövbe etmiş olsalar dahi, zina irtikâp eden bir kadın veya erkekle evlenilemeyeceği yönündeki yaklaşımın isabetli olmadığını düşünüyoruz. Çünkü *çerisinde zinanın da sayıldığı büyük günahlardan tövbe eden kişilerin seyyiâtının (günah ve kötülüklerinin) hasenata (iyiliğe-sevaba) çevrileceğini*¹⁵³ beyan eden ayet ile "*günahından tövbe eden bir kimsenin hiç günah işlememiş gibi olacağını*"¹⁵⁴ bildiren hadiste de vurgulandığı gibi tövbe, nikahı haram kılan sebebi ortadan kaldırmaktadır¹⁵⁵. Bu itibarla "tevbe-i nasûh"¹⁵⁶ tabir edilen, kalıplaşmış ve içtenlikten uzak sözlerden ibaret olmayıp aksine kalp, dil ve fiil bütünlüğüyle tam bir bilinç ve konsantrasyon içerisinde eda edilen ve sürdürülen bir tövbe sahibiyle evlenmenin caiz olacağı açıktır¹⁵⁷.

Tövbe etmiş olsalar dahi zina edenlerle akdedilecek bir nikahın geçersiz olacağı şeklindeki yaklaşım, gerçekten ıslah-ı nefis ederek nezih bir aile yuvası kurmak isteyen ve İslâmî bir hayat sürdürmek isteyen kimselere kapıyı kapatmak ve bir anlamda onları günaha, suça ve zinaya teşvik etmek demektir ki bu tür bir yaklaşımın İslam'ın evrensel ilkeleriyle ve amaçlarıyla bağdaşmayacağı düşüncesindeyiz. Fakat yukarıda da arz ettiğimiz gibi mükerrirleri, itiyadî suçluları ve tövbesini tekrar tekrar bozanları bu kategorinin dışında mütalaa etmek gerekir. Çünkü bu tür yaklaşımlarla hem dinin hükümleri en azından hafife alınmış olmakta hem de suçta ısrar edilmektedir. Artık bu nitelikteki şahıslar da sürekli olarak hukuka muhalefet etmelerinin, kural tanımamalarının sonuçlarına katlanmak durumundadırlar.

SONUÇ

"Kanun koyucu bir hukuk kuralı koyarken topluluğun genel düşüncesini ve ahlak anlayışını göz önüne almak zorundadır. Aksi takdirde hukuk kuralı kendisinden beklenen sosyal işlevi gerçekleştiremez. Bu nedenle, bazen *hukukun asgarî ahlak olduğu* veya devlet yaptırımına bağlanmış ahlak kurallarının hukuku oluşturduğu"¹⁵⁸ ifade edilmiş olmakla birlikte "kanun koyucular bugün, genel olarak, kamu sağlığını, güvenliğini ve tabii kaynakları korumak, iş ve ticaret alanında uygunsuz ve hileli uygulamaları önlemek, devlet gelirlerini korumak maksatları ile suç koymaktadır. Günümüzde genel ahlâk ve âdabı korumak amacı ile suç koymak söyle dursun, hatta, bu konuda bazı fiilleri suç olmaktan çıkarmak (decriminalisation) yada bazı fiilleri sadece idarî tedbir ve müeyyidelerle karşılama (dépenalisation) yolu tutulmaktadır"¹⁵⁹. Ama İslâm hukuku bütün emir ve yasaklarında meselenin ahlakî cihetine her

¹⁵³ Bkz Furkân, 25/68-70.

¹⁵⁴ İbn Mâce, Zühd, 30, II/1420.

¹⁵⁵ Şinkitî, *Edvâu'l-beyân*, V/427

¹⁵⁶ Bkz. Tahrîm, 66/8.

¹⁵⁷ Bkz. Karadeniz-Çağrıncı, "Tövbe", *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, IV/350-352.

¹⁵⁸ Bilge, *Hukuk Başlangıcı*, s. 20.

¹⁵⁹ Dönmezer, "Suç Kavramının Menşei ve Gelişmesi", [http://www.kriminoloji.com/Suc %20 kavrami.htm](http://www.kriminoloji.com/Suc%20kavrami.htm)

zaman ve zeminde son derece önem atfetmektedir. İslâm hukuku üstün ahlakı (ahlâk-ı fâdila), toplumu ayakta tutan temel dinamiklerin başında görmüş, bu itibarla ahlakın korunmasına son derece önem atfetmiş, bu cümleden olarak ahlak ilkelerine aykırılık teşkil eden fiiller karşılığında cezaî müeyyideler tertip etmiştir. Yani İslâm hukuku evrensel ahlak ilkeleriyle tam bir ittifak içerisinde denilebilir¹⁶⁰. Bu telakkî sebebiyle İslâm, sadece mağdura zarar veren zorla ırza geçme fiilini yasaklamakla kalmamış, ahlaksızlık ve hayasızlık olarak nitelediği gayr-i meşrû iradî cinsel ilişkileri yani her türlü zina fiillerini de yasaklamıştır. Az önce de belirttiğimiz gibi üstün ahlakî meziyetlerle donanmış bir fert ve bu fertlerin oluşturduğu temiz bir toplumun kurulması İslâm hukukunun temel amaçları arasındadır. Temiz bir toplumun oluşması için neslin de temiz olması, neslin temiz olması için de kadın ve erkek arasında kurulacak bağın hukukun cevâz verdiği sahih ve meşrû/hukukî evlilik dairesi içerisinde kurulması lazımdır. Neslin korunması bütün dinlerin olduğu gibi İslâmın da korumayı amaç edindiği temel değerler arasında yer alınca bu amacın gerçekleştirilmesi için bu İslam hukukunda ister iradî isterse gayr-i iradî olsun her türlü fuhuş ve zina yasaklanmıştır. İslami değerlere bağlı bir müslüman her zaman ve zeminde *nesebin karışmasını, ailenin dağılmasını, hısumluk, komşuluk, arkadaşlık gibi bağların çözülüp toplumun manevi ve ahlakî değerlerinin temelden sarsılmasını intaç eden ve insanı bedenî zevklerinin esiri yapıp aşağılayan*¹⁶¹ zinayı yasak kabul edecek, zina irtikâp etmeyeceği gibi, ilgili nassları daima göz önünde bulundurarak dinen zina kabul edilen veya zina şaibesi bulunan evliliklerden de uzak duracaktır. İffetsiz bir erkeğin iffetli bir kadına denk olamayacağı, böyle bir evliliği gerekirse tarafların velilerinin feshetme haklarının bulunduğu yönündeki icthadlara¹⁶² da daima dikkat edecek, kuracağı evlilik yuvasında iffet, namus ve dindarlık unsurlarını öne çıkaracaktır.

BİBLİYOGRAFYA

Abdurrezzâk, Ebû Bekr b. Hemmâm es-San'ânî (211/826), *el-Musannef* (thk. Habîbu'r-Rahman el-A'zamî), Meclisü'l-ilmî, I-XI, Beyrut, 1970.

Abdülaziz Buharî (730/1330), *Keşfu'l-esrâr alâ Usûli'l-Pezdevî* (nşr. Muhammed el-Mu'tasım Billâh el-Bağdâdî) Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, I-IV, Beyrut, 1414/1994 (*Keşfu'l-esrâr*).

Adevî, Ali b. Ahmed (1189/1775), *Hâşiyetü'l-Adevî* (Huraşî'nin Şerh'iyle birlikte), Dâru'l-Fikr, I-VIII, Bulak, 1319 (*Hâşive*).

Aktan, Hamza, "Kefâet, *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİF Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, III/15-18.

Alâuddîn es-Semerkindî, Şemsünnazar Ebû Bekr b. Muhammed b. Ahmed (539/1144), *Mizânü'l-usûl fî netâici'l-ukûl* (thk. Muhammed Zekî Abdülberri), Mektebetü Dâri't-Türâs, Kahire, 1418/1997.

Ali Haydar Efendi (Küçük) (1334/1915), *Dürerü'l-hukkâm şerhi Mecelleti'l-ahkâm*, Dersaadet, I-IV, İstanbul, 1330 (*Dürerü'l-hukkâm*).

Âlûsî, Ebu'l-Fadl (1270/1854), *Rûhu'l-meânî*, Dâru'l-Fikr, I-XV, Beyrut,

¹⁶⁰ Üdeh, *et-Teşrû'l-cinâi'l-İslâmî* I/70; Ebû Zehra, *el-Cerîme*, s. 16; Dağcı, *İslâm Ceza Hukukunda Müessir Fiiller*, s. 37.

¹⁶¹ Bardakoğlu, "Zina", *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, IV/586-588.

¹⁶² Bkz. Kefâet", *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, XXXIV/266 vd; Aktan, "Kefâet, *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, III/15-18; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, s. 179-182.

1414/1994.

Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, I-XI, Yeni Ufuklar Neşriyat, yy, ty.

Bâbertî, Ekmelüddîn Muhammed b. Mahmûd (786/1384), *el-İnâye ale'l-Hidâye (Fethu'l-Kadîr*'le birlikte), Dâru'l-Fikr, I-X, Beyrut, ty (*el-İnâye*).

Bâcî, Ebu'l-Velîd Süleyman b. Halef (474/1081), *el-Müntekâ şerhu'l-Muvattai'l-İmâm Mâlik*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-VII, Beyrut, 1332 (*el-Müntekâ*).

Bağavî, Ebû Muhammed el-Hüseyin b. Mes'ûd el-Ferrâ (516/1122), *et-Tehzîb* (thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvad), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-VIII, Beyrut, 1418/1997.

Bardakoğlu, Ali, "Zina", *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, MÜİF Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, IV/586-588.

Behnesî, Ahmed Fethî, *el-Ukûbe*, Dâru's-Şurûk, Beyrut, 1403/1983.

Behûfî, Mansûr b.Yûnus b. İdrîs, (1052/1642), *Keşşâfü'l-kinâ' an metni'l-İknâ'* (nşr. Hilâl Musaylihî Mustafâ), Dâru'l-Fikr, I-VI, Beyrut, 1982 (*Keşşâfü'l-kinâ'*).

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin b. Ali (458/1066), *es-Sünenü'l-kübrâ* (thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-X, Beyrut, 1414/1994.

Beyzâvî, Nâsiruddîn Abdullah b. Ömer (691/1292), *Envâru't-Tenzîl ve esrâru't-te'vîl*, Dersaâdet Kitabevi, I-II, İstanbul, ty (*Envâru't-Tenzîl*).

Bilge, Necip, *Hukuk Başlangıcı*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1987.

Bozkurt, Nebi, "Fuhuş", *DİA*, XIII/211-214.

Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî (370/981), *Ahkâmu'l-Kur'an*, Dâru'l-Fikr, I-III, Beyrut, 1414/1993.

Dağcı, Şamil, *İslâm Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı İşlenen Müessir Fiiller*, DİB Yayınları, Ankara, 1966 (*İslâm Ceza Hukukunda Müessir Fiiller*).

Derdîr, Ebu'l-Berekât Ahmed (1201/1786), *eş-Şerhu's-sağîr* (nşr. Mustafa Kemal Vasfî), Dâru'l-Maârif, I-IV, Kahire, ty.

Derveze, Muhammed İzzet, *et-Tefsîru'l-hadîs*, Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, yy, 1381/1926.

Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Altınoluk Yayınları, İstanbul, 1995.

Dönmezer, Sulhi, "Suç Kavramının Menşei ve Gelişmesi", <http://www.kriminoloji.com/Suc%20kavrami.htm>

Duman, Zeki, *Beş Sürenin Tefsiri*, Fecr Yayınları, Ankara, 1999.

Ebû Abdillah Şu'le(656/1258), *Sıfvetü'r-râsih fi'l-İlmi'n-nâsih ve'l-mensûh*, Mektebetü's-Sekâfeti'd-dîniyye, Tâif, 1415/1995.

Ebussuûd Efendi, Muhammed b. Muhammed. Mustafa el-İmâdî (982/1574), *İrşâdü'l-akli's-selîm ilâ mezâya'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru'l-Fikr, I-V, yy, ty (İrşâdü'l-akli's-selîm).

Ebû Ya'lâ, Muhammed b. Hüseyin el-Ferrâ el- Hanbelî (458/1065), *el-Ahkâmu's-sultâniyye*, Mektebü'l-A'lâmi'l-İslâmî, yy, 1406/1985.

Ebû Zehra; Muhammed (1394/1974), *el-Ukûbe*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire, ty.

, *el-Ahvâlü's-şahsiyye*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire, 1957.

Erturhan, Sabri, "İslâm Hukukunda Cezası İnfaz Edilen Bir Suçun Uhrevî Boyutu", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sebât Ofset Matbaacılık, Konya, 2003, I/1, s. 197-216.

, *İslâm Ceza Hukukunda Tekerrür*, Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas, 2001.

, *İslâm Ceza Hukukunda İçtima*, Rağbet yayınları, İstanbul, 2002.

el-Fetâvâ'l-Hindîyye [Ebu'l-Muzaffer Muhyiddîn Muhammed Bahadır Alemgîr (1118/1706) tarafından, Şeyh Nizam başkanlığında bir komisyona hazırlattırılmıştır.], Dâru Sâdır, I-VI, Beyrut, 1411/1991.

Gezgin, Ali Galip, "Kur'an'da Nesh Problemine Eleştirel Bir Yaklaşım", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, Türkiye Ekonomik ve Kültürel Yardımlaşma Vakfı, Ankara, 2001, XIV/1, s. 49-67.

Haskefî, Alâuddîn Muhammed b. Ali (1088/1677), *ed-Dürrü'l-muhtâr şerhu Tenviri'l-ebâr*, (Reddü'l-muhtâr'ın kenarında), Dâru'l-Fikr, I-VIII, Beyrut, 1412/1992 (*ed-Dürrü'l-muhtâr*).

Hinn, Mustafa Saîd, *İslâm Hukukunda Yöntem Tartışmaları* (Trc. Halit Ünal), Rey Yayıncılık, Kayseri, 1993.

Huraşî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh (1101/1689), *Şerhu muhtasarı Sîdi Halîl*, Dâru'l-Fikr, I-VIII, Bulak, 1319 (*Şerh*).

İbn Âbidîn, Muhammed Alâuddîn (1252/1836), *Reddü'l-muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr*, Dâru'l-Fikr, I-VIII, Beyrut, 1412/1992 (*Reddü'l-muhtâr*).

İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir (1394/1973), *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, I-XXIX, yy, ty.

İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed (235/849), *el-Musannef* (nşr. Saîd el-Lahhâm), Dâru'l-Fikr, I-VIII, Beyrut, 1414/1994.

İbn Esîr, Mubârek b. Muhammed (606/1209), *Câmiu'l-usûl fî ehâdisi'r-Rasûl* (thk. Abdulkâdir Arnavûd), Dâru'l-Fikr, I-IX, Beyrut, 1414/1993.

İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd (456/1064), *el-Muhallâ*, Dâru'l-Kütübi'l-ilmîyye, I-XII, Beyrut, ty.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn (751/1350), *İ'lâmu'l-muvakkîn an Rabbi'l-âlemîn* (nşr. Isâmüddîn es-Sabâbitî), Dâru'l-Hadîs, I-IV, Kahire, 1414/1993 (*İ'lâmu'l-muvakkî'n*).

, *Zâdü'l-meâd*, Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, I-IV, Beyrut, ty.

İbn Kesîr, İsmâil b. Ömer (774/1373), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Mektebetü Dâri't-Türâs, I-IV, Kahire, 1400/1980.

İbn Kudâme, Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed (620/1223), *el-Muğni*, Mektebetü'r-Riyâd el-hadîse, Riyad, 1401/1981.

İbn Kudâme, Şemsüddîn Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ebî Ömer Muhammed el-Makdisî (682/1283), *eş-Şerhu'l-kebîr alâ metni'l-Mukni* (*el-Muğni* ile birlikte), Dâru'l-Fikr, I-XII, Mekke, 1412/1992 (*eş-Şerhu'l-kebîr*).

, *el-Kâfi*, Dâru'l-Kütübi'l-ilmîyye, I-IV, Beyrut, 1414/1994.

İbn Müflih, Ebû İshâk Burhanüddîn İbrahim b. Muhammed (884/1479), *el-Mübdî' fî şerhi'l-Mukni*, el-Mektebetü'l-İslâmî, I-X, Beyrut, 1402/1982 (*el-Mübdî'*).

İbn Nuceym, Zeynüddîn b. İbrahim (970/1562), *el-Bahru'r-râik şerhu Kenzi'd-dekâik*, Dâru'l-Ma'rife, I-VII, Beyrut, 1413/1993 (*el-Bahru'r-râik*).

İbn Rüşd, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed (ced, 520/1126), *el-Beyân ve't-tahsîl* (thk. Muhammed Haccî-Ahmed Şarkâvî), Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, I-, Lübnan, 1408/1988.

İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed (hafîd, 595/1198), *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid* (thk. Mâcid el-Hamevî), Dâru İbn Hazm, I-IV, Beyrut, 1416/1995 (*Bidâyetü'l-müctehid*).

İbn Teymiye, Takiyyüddîn b. Ahmed Abdülhalîm (728/1327), *Mecmûu fetâvâ*, I-

XXXVII, yy, ty.

İbnü'l-Arabî, Ebû Bekir Muhammed b. Abdillâh, (543/1148), *Ahkâmu'l-Kur'ân* (thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ), Dâru'l-Fıkr, I-IV, Beyrut, 1408/1998.

İbnü'l-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid (861/1456), *Fethu'l-kadîr*, Dâru'l-Fıkr, I-X, Beyrut, ty.

İçel, Kayıhan, *Yaptırım Teorisi* (Komisyon), Beta Yayınevi, İstanbul, 2000.

İmam, Muhammed Kemâlüddîn, *ez-Zevâc ve't-talâk fı'l-fikhi'l-İslâmî*, el-Müessesetü'l-Câmiyye, Beyrut, 1416/1996.

Kadîhan, Fahrüddîn Hasan b. Mansur (592/1196), *el-Fetâvâ'l-Hânîyye* (el-Fetâvâ'l-Hindîyye ile birlikte), Dâru Sâdır, Beyrut, 1411/1991.

Kal'acı, Muhammed Revvâs-Kuneybî, Hâmid Sâdık, *Mu'cemu'lüğati'l-fukahâ*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut, 1408/1988.

Kal'acı, Muhammed Revvâs, *Mevsûatü fikhi Ömer ibni'l-Hattâb*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut, 1409/1989 (*Mevsûatü fikhi Ömer*).

, *Mevsûatü fikhi Abdillâh b. Mes'ûd*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut, 1412/1992.

, *Mevsûatü fikhi Âişe*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut, 1414/1993.

Karadeniz, Osman-Çağrı, Mustafa, "Tövbe", İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, MÜİF Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, IV/350-352.

Karâfî, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdris (684/1285), *ez-Zahîra* (thk. Muhammed Haccî), Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, I-XIV, Beyrut, 1994.

Karaman, Hayreddin, *Laik Düzendeki Dini Yaşamak*, İz yayıncılık, I-III, İstanbul, 2002.

Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekir b. Mes'ûd (587/1191), *Bedâi'ü's-sanâi' fı tertibi's-şerâi'*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-VII, Beyrut, ty (*Bedâi'*).

"Kefâet", *el-Mevsûatü'l-fikhiyye*, XXXIV/266 vd.

Keskin, Yusuf Ziya, *Recm Cezası-Ayet ve Hadis Tahlilleri-*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2001.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed (671/1273), *Câmiu'l-ahkâmi'l-fikhiyye* (derleyen: Abdülaziz el-Cündî), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-III, Beyrut, 1414/1994.

, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, I-XX, Beyrut, 1985.

Mâverî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed (450/1058), *el-Hâvi'l-kebîr* (thk. Ali Muhammed Muavvad-Adil Ahmed Abdülmevcûd), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-XVIII+Fihrist, Beyrut, 1414/1994.

, *en-Nüket ve'l-uyûn*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-VI, Beyrut, ty.

Mevsilî, Ebu'l-Fadl Mecdüddîn Abdullah b. Mahmûd (683/1284), *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-Muhtâr* (thk. Züheyr Osman el-Câfî), Dâru'l-Erkâm, I-V, Beyrut, ty (*el-İhtiyâr*).

Merdâvî, Alâüddîn Ebi'l-Hasen Ali b. Süleyman (885/1480), *el-İnsâf fı ma'rifeti'r-râcih mine'l-hilâf alâ mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel* (thk. Muhammed Hâmid Fakî), Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, I-XII, Beyrut, ty (*el-İnsâf*).

Muttakî el-Hindî, Alâüddîn Ali b. Abdîmelik (975/1567) *Kenzü'l-ummâl fı süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*,

Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, I-XVIII, Beyrut, 1413/1993 (*Kenzü'l-ummâl*).

Necîb el-Mutî'î, *Tekmiletü'l-Mecmû' li'n-Nevevî*, Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, XII-XX, Kahire, 1415/1995.

Nevevî, Ebû Zekerîyya Muhyiddin b. Şeref, (676/1277), *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb* (nşr. Muhammed Necîb el-Mutî'î), Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, I-IX, Kahire,

1415/1995 (el-Mecmû').

Nisâbü'rî, Nizâmüddîn el-Hasen b. Muhammed b. el-Huseyn el-Kummî (Vefatı: H. IX. asır sonları), *Ğarâibü'l-Kur'ân ve rağâibü'l-Furkân* (Taberî tefsirinin kenarında), Dâru'l-Ma'rife, I-XXX Cüz, Beyrut, 1400/1980.

Önder, Ayhan, *Ceza Hukuku* (Genel Hükümler), Beta Yayınevi, İstanbul, 1992.

Râzî, Ebû Abdullah Fahrüddîn Muhammed b. Ömer (606/1210), *Mefâtihu'l-ğayb*, Dâru'l-Kütübi'l-ilmîyye, I-XXX, Beyrut, 1411/1990.

Remlî, Muhammed b. Ahmed (1004/1596), *Nihâyetü'l-muhtâc ilâ şerhi'l-Minhâc*, Dâru'l-Fikr, I-VIII, Beyrut, 1404/1984 (*Nihâyetü'l-muhtâc*).

Ruhaybânî, Mustafa Suyûtî (1243/1827), *Metâlibu üli'n-nühâ fî şerhi "Ğâyetü'l-müntehâ"*, I-VI, Beyrut, 1415/1994 (*Metâlib*).

San'ânî, Muhammed b. İsmâil (1182/1768), *Sübülü's-selâm şerhu Bülûği'l-merâm*, Dâru'l-hyâi't-türâsi'l-Arabî, I-IV, Beyrut, 1960 (*Sübülü's-selâm*).

Sâvî, Ahmed b. Muhammed (1241/1825), *Bulğatü's-sâlik li Akrabi'l-mesâlik* (*eş-Şerhu's-sağîr* ile birlikte), (nşr. Mustafa Kemal Vasfî), Dâru'l-Maârif, I-IV, Kahire, ty (*Bulğatü's-sâlik*).

Sâyis, Muhammed Ali, *Tefsîru âyâtî'l-ahkâm*, Dâru İbn Kesîr/ Dâru'l-Kâdirî, I-IV, Dimaşk/Beyrut, 1415/1994.

Schacht, Joseph-Demir, Fahri, "Zinâ", *İA*, MEB yay., İstanbul, 1986, XIII/571-574.

Şa'bân, Zekiyyüddîn, *el-Ahkâmü's-Şer'iyye li'l-ahvâli's-şahsiyye*, Menşûrâtü Câmiatü Kâryûnis, Bingazi, 1993.

Şafak, Ali, "Fısk", *DİA*, XIII/37-38.

Şebrâmellisî, Ebu'd-Diyâ Nuruddîn Ali b. Alî (1087/1677), *Hâşiye ala'r-Remlî* (*Nihâyetü'l-muhtâc* ile birlikte), Dâru'l-Fikr, I-VIII, Beyrut, 1404/1984.

Şelebî, Muhammed Mustafa, *Ahkâmü'l-üsre fî'l-İslâm*, Dâru'n-Nehdati'l-Arabiyye, Beyrut, 1397/1977.

Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali (1250/1834), *Neylü'l-evtâr şerhu Münteka'lahbâr*, Dâru'l-Hadîs, I-VIII, Kahire 1413/1993 (*Neylü'l-evtâr*), *İrşâdü'l-fühûl*, Mısır, 1356/1937.

Şinkîfî, Muhammed el-Emîn Muhammed b. el-Muhtâr (1393/1973), *Edvâu'l-beyân fî idâhi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Fikr, I-IX, Beyrut, 1415/1995 (*Edvâu'l-beyân*).

Şeyhzâde (Dâmad), Abdurrahman b. Muhammed (1078/1667), *Mecmau'l-enhur fî şerhi Mülteka'l-ebhur*, Sahafîyye-i Osmâniyye Matbaası, Dersaadet, I-II, İstanbul, 1310 (*Mecmau'l-enhur*).

Özdeş, Talip, "Vahiy-Olgü İlişkisi Açısından Nesh'e Getirilen Yorumlara Eleştirel Bir Yaklaşım", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, Türkiye Ekonomik ve Kültürel Yardımlaşma Vakfı, Ankara, 2001, XIV/1, s. 39-48.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr (310/922), *Câmiu'l-Beyân an te'vîl'l-Kur'ân*, Dâru'l-Ma'rife, I-XXX Cüz, Beyrut, 1400/1980.

Taner, M. Tahir, *Ceza Hukuku* (Umûmî Kısım), İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1953.

Udeh, Abdulkadir (1954), *et-Teşriü'l-cinâi'l-İslâmî*, Müessesetü'r-Risâle, I-II, Beyrut, 1415/1994.

Uleys, Muhammed b. Ahmed (1299/1882), *Minehu'l-celil şerhu Muhtasari Sîdî Halîl*, Dâru'l-Fikr, I-IX, Beyrut, 1409/1989 (*Minehu'l-celîl*).

Üzülmez, İlhan, "*Suçta İtiyat*", Yargıtay Dergisi, C. XXVI, Sy. 1-2, Ankara, 2000, s. 134-154.

Venşerîsî, Ahmed b. Yahyâ (914/1508), *el-Mi'yâru'l-mu'rab*, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, I-XII, Beyrut, 1401/1981.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi (1942), *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Yayınları, I-IX, İstanbul, 1971.

Zeccâc, Ebû İshak İbrahim b. es-Serî (311/923), *Meâni'l-Kur'ân ve İ'râbuh*, Âlemü'l-kütüb, I-V, Beyrut, 1408/1988.

Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer (538/1143), *el-Keşşâf*, Dâru'l-Fikr, yy, ty.

Zerkeşî, Bedrüddîn b. Bahâdır (794/1392), *el-Bahru'l-muhît fi usûli'l-fikh*, Vezâretü'l-evkâf ve's-şüûni'l-İslâmiyye, I-VI, Kuveyt, 1413/1992 (*el-Bahru'l-muhît*).

Zeydân, Abdülkerîm, el-Mufasssal fi ahkâmi'l-mer'e ve'l-beyti'l-müslim fi's-Şerâti'l-İslâmiyye, Müessesetü'r-risâle, I-X + Fihrist, Beyrut, 1415/1994.

, el-Vecîz fi Usûli'l-fikh, Müessesetü'r-risâle, Bağdat, 1407/1987 (*el-Vecîz*).

Zeyleî, Fahrüddîn Osman b. Ali (743/1343), *Tebyînü'l-hakâik şerhu Kenzi'd-dekâik*, el-Matbaatül-Kübrâ el-Emîriyye, Bulak, 1315 (*Tebyînü'l-hakâik*).

Zeyleî, Abdullah b. Yûsuf (762/1360), *Nasbu'r-râye li ehâdîsi'l-Hidâye*, Dâru'l-Hadîs, I-VII, Kâhire, 1415/1995 (*Nasbu'r-râye*).

Zuhaylî, Vehbe, *el-Fikhu'l-İslâmî ve edilletühû*, Dâru'l-Fikr, I-IX, Dımaşk, 1989.